

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟΜΟΣ ΚΘ' • ΑΡ. ΤΕΥΧΟΥΣ 204 • ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2006 • ΤΑΜΟΥΖ - ΑΒ - 5766

Οι «πτωχοί τω πνεύματι» αντισημίτες

Η ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΗΣ ΤΑΙΝΙΑΣ «Κώδικας Ντα Βίντσι» δημιούργησε δύο κατηγορίες: εκείνους που υποστήριξαν ότι η προβολή της ταινίας έπρεπε να απαγορευθεί – ήταν η μικρότερη μερίδα – και εκείνους που θεωρούσαν ότι η προβολή αποτελούσε συνταγματικό δικαίωμα. Το περίεργο, όμως, είναι ότι σε μερικές περιπτώσεις συζητήσεων από την Τηλεόραση τόσο οι υπέρ όσο και οι κατά της ταινίας ομονόησαν στο ότι για το όλο θέμα ευθύνονται οι Εβραίοι! Η κάθε μερίδα, για τους δικούς της λόγους και στόχους, έριξε την ευθύνη στους Εβραίους, οπότε... και ησύχασε.

ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ αποτελούσαν ανά τους αιώνες, όχι μόνο στην Ελλάδα, τους εύκολους ενόχους. Είναι γνωστά τα ανέκδοτα που κυκλοφορούσαν στον ευρύτερο ευρωπαϊκό χώρο ότι «για όλα ευθύνονται οι Εβραίοι και οι ποδηλάτες». Με τα χρόνια η κατάσταση στους ευρωπαϊκούς κύκλους άλλαξε. Όσοι χρησιμοποιούσαν αυτή την αντιεβραϊκή επωδό αντελήφθησαν ότι μάλλον γελοιοποιούνταν παρά έπειθαν. Φαίνεται όμως ότι στην Ελλάδα μερικοί κύκλοι, καθυστερημένοι σε όλα, δεν το έχουν ακόμη αντιληφθεί. Το ίδιο συνέβη και στην περίπτωση της ταινίας «Κώδικας Ντα Βίντσι». Στις δημόσιες συζητήσεις που έγιναν για την ταινία, οι εκπρόσωποι της Εκκλησίας, οι πνευματικοί άνθρωποι, οι πολιτικοί παράγοντες, όλοι οι σοβαρά σκεπτόμενοι απέφυγαν να αναμείξουν το εβραϊκό στοιχείο.

Έμειναν έτσι μόνοι οι κατά πνεύμα και σύστημα αντισημίτες.

ΤΟ ΓΕΓΟΝΟΣ δεν θα ήταν άξιο να μας απασχολήσει αν δεν αποδείκνυε ότι παρά την πολιτισμική πρόοδο που έχει σημειωθεί, υπάρχει ακόμα μία κατηγορία ανθρώπων, από διαφορετικά κίνητρα κινούμενων, οι οποίοι έχουν μείνει στο χαμηλό επίπεδο, στον καλυμμένο ρατσισμό, να θεωρούν ότι οι Εβραίοι βρίσκονται στη ρίζα κάθε γεγονότος που συμβαίνει. Όσοι ανήκουν σ'αυτή την κατηγορία των υπανάπτυκτων δεν είναι σε θέση να κοιτάζουν ούτε γύρω τους, ούτε – το κυριότερο – μέσα τους. Κινούνται με πρόχειρους κι εύκολους αφορισμούς κι έτσι εφησυχάζοντας θεωρούν πως δίνουν απάντηση σε όσα αναπάντητα τωρινά και μεταφυσικά τους απασχολούν.

ΣΤΟΥΣ ΔΡΟΜΟΥΣ της σκέψης, η ιστορία, η αρχαιολογία και γενικά η επιστήμη αλλά και η λογική δίνουν εξακολουθητικά απαντήσεις που απογυμνώνουν «το σκεπτικό» των αντισημιτών. Κάθε μέρα αποδεικνύεται η γύμνια τους, η πνευματική αδυναμία να αντιμετωπίσουν την αλήθεια, το ότι έχουν παραμείνει προσδεδμεμένοι σ' ένα αναχρονιστικό παρελθόν. Δέσμοι ιδεολογημάτων και συνδρόμων εχθρότητας ψάχνουν να βρουν εχθρούς επειδή δεν μπορούν οι ίδιοι να υπάρξουν χωρίς εχθρούς. Ήταν και είναι οι πραγματικά «πτωχοί τω πνεύματι»!

ΕΙΚΟΝΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Παλαιά γκραβούρα της Κέρκυρας. Σχετικό άρθρο με τους Εβραίους του νησιού δημοσιεύεται σ' αυτό το τεύχος.

Αδύναμος κρίκος στην αλυσίδα του αντισημιτισμού

Του Καθηγητή ΜΑΡΙΟΥ ΜΠΕΓΖΟΥ

Το «Ευαγγέλιο του Ιούδα» είναι ένα αρχαιολογικό εύρημα με ιδιαίτερη φιλολογική αξία. Πρόκειται ουσιαστικά για την απολογία του Ιούδα, του μαθητή του Ιησού που έγινε συνώνυμο της προδοσίας του Δασκάλου του λόγω φιλοχρηματίας και ιδιοτέλειας. Χάρη σε έναν ατυχή και επιπόλαιο συνδυασμό των λέξεων «Ιούδας» και «Ιουδαίος», λόγω της συνήχησης τους, τροφοδοτήθηκε ο αντισημιτισμός με χυδαίο, αγοραίο και λαϊκίστικο τρόπο διά μέσου των αιώνων.

I.

Η φιλολογική αξία του «Ευαγγελίου του Ιούδα» έγκειται στο ότι μας προσφέρει από πρώτο χέρι πληροφορίες για τον Ιησού και τον Ιούδα, την πιο αρνητική φυσιογνωμία των κανονικών Ευαγγελίων. Επιπλέον το κείμενο μας ενημερώνει από διαφορετική οπτική γωνία, πέρα από την καθιερωμένη, «κανονική», αυθεντική και επίσημη άποψη της πρωτοχριστιανικής εκκλησίας, για το θείο δράμα διευρύνοντας το φάσμα των ερμηνειών γύρω από την προδοσία του Ιούδα που οδήγησε στο πάθος του Ιησού.

Ακόμα, οι περιπέτειες από την εύρεση του χειρογράφου μέχρι τη σημερινή μεταφρασμένη δημοσίευσή του που διήρκεσαν τριάντα πέντε χρόνια εξάπτουν το ενδιαφέρον κάθε φιλομαθούς αναγνώστη ο οποίος έχει τουλάχιστον την περιέργεια να έλθει σε άμεση επαφή με ένα τέτοιο κείμενο. Τέλος, το περιεχόμενο αυτού του ευαγγελίου που αποτελεί την απολογία του Ιούδα, ο οποίος για δύο ολόκληρες χιλιετίες παρέμενε αναπολόγητος και ανερμήνευτος για τα δρώμενά του, κεντρίζει το ενδιαφέρον. Για όλους αυτούς τους λόγους το «Ευαγγέλιο του Ιούδα» δεν

θα μπορούσε ποτέ να περάσει απαρατήρητο και είναι εύλογο το ότι εκλαμβάνεται ως μια πάρα πολύ σημαντική ανακάλυψη.

II.

Πρόκειται όμως μόνον για ιστορική και φιλολογική ανακάλυψη που δεν παρουσιάζει περαιτέρω ενδιαφέρον θεολογικό ή ιδεολογικό. Ως απολογητικό κείμενο αναμένεται να προσκομίσει ελαφρυντικά για τον Ιούδα που δεν αναιρούν το γεγονός της προδοσίας, μολονότι το δικαιολογούν μοιρολατρικά, νομοτελειακά και αιτιοκρατικά σαν δήθεν εκπλήρωση της θείας πρόνοιας. Καθένας μπορεί να θέσει μερικά εύλογα ερωτήματα: Γιατί το υποτιθέμενο «θείο σχέδιο» χρειαζόταν οπωσδήποτε έναν προδότη; Γιατί άραγε έπρεπε ο καταδότης να είναι από τον κύκλο των Δώδεκα Μαθητών; Γιατί άραγε ο Εφιάλτης της Δωδεκάδας όφειλε να είναι ο ταμίας της, δηλαδή ένα πρόσωπο επιφανές με ιδιαίτερη αναφορά στο χρήμα;

Η απολογητική ερμηνεία του «Ευαγγελίου του Ιούδα» μοιάζει απλοϊκή θυμίζοντας το ανέκδοτο με τον μητροκτόνο εγκληματία που ζητά την επιείκεια των δικαστών του λόγω της ορφάνιας του, την οποία όμως προκάλεσε ο ίδιος. Ο Ιούδας παρουσιάζεται με τρόπο υπερφίαλο σαν δήθεν κάτοχος «ανωτέρων αληθειών» απρόσιτων στον απλό λαό και τους λοιπούς Μαθητές λειτουργώντας ελιτίστικά. Επιπρόσθετα εμφανίζεται ο Ισκαριώτης ως άβουλο και ανεύθυνο εκτελεστικό όργανο στην υλοποίηση μυστηριωδών «θεϊκών σχεδιασμών». Ετσι ο Ιούδας υποβαθμίζεται θεολογικά στο «Ευαγγέλιό» του, αφού του αφαιρείται κάθε θετική πρωτοβουλία, του ανατίθεται μόνον αρνητικός ρόλος και επιφορτίζεται με μοιρολατρική και νομοτελειακά προκαθορισμένη από άλλους απο-

στολή την οποία ο ίδιος φέρει σε πέρας «νίπτοντας τας χείρας» του σαν άλλος Πιλάτος. Θεολογικά, λοιπόν, δεν αξιολογείται η απολογία του ως πειστική, αφού απουσιάζει η ελευθερία της βούλησης, λείπει η ιστορική πρωτοβουλία και παραμένει σε εκκρεμότητα κάθε αίσθηση προσωπικής ευθύνης του Ιούδα.

III.

Πάρα πολύ συζητήσιμη είναι η ιδεολογική χρήση του «Ευαγγελίου του Ιούδα», το οποίο εκλαμβάνεται ως ένα κάπως αποτελεσματικό μέσο για την άμβλυνση του αντισημιτισμού.

Φιλαργυρία και προδοσία, Ιούδας και ιουδαίος είναι τα δίδυμα που γεμίζουν τη φαρέτρα του αντισημιτισμού ανέκαθεν. Εάν λοιπόν κυκλοφορήσει μια απολογία του Ιούδα που τον απαλλάσσει από την ιδιοτέλεια και τη φιλοχρηματία αναβαθμίζοντάς τον μάλιστα σε έμπιστο Μαθητή του Ιησού που αυτοθυσιάζεται επιτελώντας την προδοσία μόνον για να εξυπηρετηθεί το μυστηριώδες «θείο σχέδιο», τότε εξωραϊζεται η εικόνα του ίδιου του Ιούδα και κάθε ιουδαίου, από τον συμβολικό «Περιπλανώμενο Ιουδαίο» που τιμωρείται με την αέναη οδοιπορία του διά μέσου των αιώνων μέχρι καθένα ισραηλίτη συμπολίτη μας σήμερα ο οποίος γίνεται εύκολο θύμα άδικων σε βάρος του διακρίσεων, θρησκευτικού ή φυλετικού χαρακτήρα, σε όλη την οικουμένη.

Το «Ευαγγέλιο του Ιούδα» μπορεί ελάχιστα να συμβάλει στην άμβλυνση του αντισημιτισμού και αυτό για πάμπολλους λόγους. Το απολογητικό αυτό κείμενο δεν προσφέρει ισχυρά επιχειρήματα που να πείθουν για την αθωότητα ή έστω τη μειωμένη ευθύνη του Ισκαριώτη στο γεγονός της προδοσίας του Δασκάλου του. Ακόμα κι αν ακολουθήσουμε τη λογική του «Ευαγγελίου του Ιούδα», τα ελαφρυντικά που προσκομίζονται είναι ισχνά και μειωτικά για τον ίδιο τον απολογούμενο.

Επιπλέον ο αντισημιτισμός είναι τόσο ανορθολογικός και παράλογος έως παρανοϊκός και ψυχοπαθολογικός, ώστε είναι αδύνατον να αντιμετωπισθεί με

εύλογα επιχειρήματα, να αναιρεθεί με λογική τεκμηρίωση και να αμβλυνθεί με απολογητικά κείμενα. Οτιδήποτε λειτουργεί ψυχολογικά και ψυχοπαθολογικά στην αυτοσυνειδησία των ανθρώπων, αυτό ουδέποτε αντιμετωπίζεται λογικά ή απολογητικά από γραπτά τεκμήρια ή προφορικές μαρτυρίες. Συνεπώς το «Ευαγγέλιο του Ιούδα» αποδεικνύεται ότι είναι ένας ακόμα αδύναμος κρίκος στην αλυσίδα του επαίσχυντου και αντιχριστιανικού αντισημιτισμού.

Αξίζει να ληφθεί πάρα πολύ σοβαρά υπόψη ότι ο αντισημιτισμός είναι αντιχριστιανισμός ταυτόχρονα τόσο σε ιστορικό όσο και σε θεολογικό επίπεδο. Η αγοραία πολεμική που αναπτύχθηκε σε βάρος του ιου-

δαϊσμού διά μέσου των αιώνων σε όλα τα μήκη και πλάτη της υδρογείου είχε ως αρχικό στόχο την ισραηλιτική θρησκεία και ως απώτερο σκοπό τη χριστιανική πίστη. Η συνηθέστερη μομφή των αρχαιολατρών εναντίον του χριστιανισμού είναι ότι με τον Ιησού και τον Παύλο διαδίδεται ο εβραϊσμός στην ελληνορωμαϊκή οικουμένη και έτσι αφελληνίζεται ο αλεξανδρινός πολιτισμός. Με μια τέτοια αντισημιτική λογική καταπολεμείται ο ιουδαϊσμός ως φυσικός αυτουργός και ο χριστιανισμός ως ηθικός συναυτουργός του αφελληνισμού της Ευρώπης.

Όταν χριστιανοί παρασύρονται και μετέχουν στην αντισημιτική προπαγάνδα, αργούν να αντιληφθούν ότι με αυτόν τον τρόπο αναιρούν τη δική τους χριστιανική πίστη που δέχεται ότι «ο Θεός αγάπη εστί» και εντέλλεται στους ανθρώπους «αγαπάτε αλλήλους» χωρίς καμιά διάκριση: «ουκ ένι Ιουδαίος ουδέ Έλλην» (Γαλ. 3, 28). Το «Ευαγγέλιο του Ιούδα» προσφέρει μια πάρα πολύ ισχνή όσο και ιδιαίτερα συζητήσιμη άμυνα έναντι του αντισημιτισμού, γι' αυτό δεν μπορεί ποτέ να αξιοποιηθεί θεολογικά ή ιδεολογικά, αλλά αξιολογείται μόνον φιλολογικά και ιστορικά.

[Ο κ. Μάριος Μπέγζος είναι Καθηγητής Συγκριτικής Φιλοσοφίας της Θρησκείας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Το άρθρο του είναι από το «Βήμα», 23.4.2006].

Πιέτρο Λορενζέτι, «Η αυτοκτονία του Ιούδα». Νωπογραφία, Ασίζη

Από τον Μαϊμονίδη στο γονιδίωμα

Του ΣΑΜΠΕΤΑΪ ΜΑΤΣΑ (ΣΑΒΒΑ ΜΙΧΑΗΛ)

1. Οι συνταρακτικές ανακαλύψεις της επιστήμης δεν παύουν να εκπλήσσουν αλλά και να γεννούν εφιάλτες. Οι μέρες της αθωότητας και της θετικιστικής αφέλειας για το μονόδρομο της προόδου έχουν περάσει διαπαντός. Ο λεγόμενος Δυτικός πολιτισμός, στην εποχή της πλανητικής επικράτησής του, διέρχεται μια βαθύτατη κρίση μέσα στα δεινά της πολυδιαφημισμένης παγκοσμιοποίησης. Η δυσφορία μέσα στο πολιτισμό, το χάσμα ανάμεσα στη Ζωή και το Πνεύμα, ο ασφυκτικός βιοπολιτικός έλεγχος της ίδιας της Ζωής μέχρι τα μύχια της, η τυραννία μιας τεχνοκρατίας υποταγμένης στο κέρδος τροφοδοτούν από τη μια τη νοσταλγία, μαζί και το αίτημα, της πνευματικότητας που λείπει, και από την άλλη, κάθε είδους «φονταμενταλισμό» και σκοταδισμό. Η λεγόμενη «επιστροφή του θρησκευτικού» εκφράζει αυτές τις αντιφατικές τάσεις που οδηγούν συνήθως σε μια επιλεκτική επιστροφή του Μυθικού.

Η «απομάγευση» (Entzäuberung), που έβλεπε ο Max Weber να συνοδεύει την καπιταλιστική εργαλειώδη ορθολογικότητα, επέφερε την επικράτηση της μυθολογίας της αγοράς, την τερατώδη ανάπτυξη του φετιχισμού του εμπορεύματος, την αγοραία θεολογία της χρηματιστηριακής παγκοσμιοποίησης. Αφού πρώτα ο Ναός του παρελθόντος μετατράπηκε σε οίκο εμπορίου, στη συνέχεια ο οίκος εμπορίου, προπαντός το χρηματιστήριο του παρόντος, μετατράπηκε στο Ναό των προσδοκιών του μέλλοντος ή μάλλον των 'futures'.

Η εκκοσμίκευση που υποσχέθηκε ο Διαφωτισμός κι η Γαλλική επανάσταση φαίνεται να απειλείται από τα αδιέξόδά της. Ο μύθος ότι η επιστημονική –τεχνολογική πρόοδος θα φέρει αυτόματα την εξαφάνιση των θρησκευτικών – κοινωνικών προλήψεων αποδείχτηκε η μεγαλύτερη πρόληψη.

Σήμερα η ένταση ανάμεσα σε επιστήμη και θρησκεία οξύνεται εκ νέου και μάλιστα όχι μόνο κι όχι τόσο στις υπανάπτυκτες χώρες και τις παραδοσιακές κοινωνίες της περιφέρειας που καθυστερούν, υποφέρουν και καταστρέφονται από τις ανεπτυγμένες χώρες της Δύσης και αντιδρούν με μια τάση επιστροφής στις μη δυτικές παραδοσιακές τους αξίες αλλά στα ίδια τα μητροπολιτικά κέντρα της ευρωπαϊκής και αμερικανικής Δύσης. Βλέπουμε, όχι στον δαιμονοποιημένο, ξανά, αραβο-μουσουλμανικό κόσμο, που ανάγεται σε προνομιούχο τόπο του «φονταμενταλισμού» αλλά στην ίδια την βορειοαμερικανική μητρόπολη να συνοδεύεται η πιο προωθημένη επιστημονική-τεχνολογική πρόοδος με την άνωθεν κατευθυνόμενη ενίσχυση του θρησκευτικού –πολιτικού νεοσυντηρητισμού, με νέες επιθέσεις στο Δαρβίνο και την εξέλιξη και με απαγορεύσεις ζωτικών ερευνών, όπως είναι αυτές για τα βλαστοκύτταρα. Οι διαχωριστικές γραμμές «εκσυγχρονισμού» και αναχρονισμού περιπλέκονται και

διαπλέκονται, δημιουργώντας υβρίδια αναχρονιστικού εκσυγχρονισμού και εκσυγχρονισμένου αναχρονισμού.

Η σχέση της θρησκείας με την επιστήμη δεν αιωρείται στο κενό, μακριά από τις πολιτικές εξουσίες και τα οικονομικά συμφέροντα. Δεν αναπτύσσεται ερήμην της κοινωνίας, των κοινωνικών αντιφάσεων, των κοινωνικών και πολιτικών συγκρούσεων. Δεν υπάρχει ερήμην της Ιστορίας.

Σήμερα, η ένταση ανάμεσα σε επιστήμη και θρησκεία δεν είναι η γραμμική προέκταση της πάλης του Διαφωτισμού του 18ου αιώνα ούτε εκδήλωση της θρυλούμενης χρεοκοπίας του. Αποτελεί στοιχείο μιας συνολικότερης ιστορικής κρίσης της νεωτερικότητας και του πολιτισμού της. Η νεωτερικότητα δεν έχει αντικατασταθεί από κάποια «μεταμοντέρνα κατάσταση». Αγωνιά πάνω από ένα αιώνα τώρα μέσα στην αζεδιάλυτη αντίφαση που την συνοδεύει από την γέννησή της: την αντίφαση ανάμεσα στην τάση προς την καθολικότητα, την ορμή προς το «άνευ ορίων άνευ όρων» του ποιητή, την αέναη υπέρβαση των ορίων που την χαρακτηρίζει και τα ασφυκτικά όρια των συστημικών ιστορικών όρων της κεφαλαιοκρατικής κοινωνίας που την γέννησαν και στους οποίους παραμένει υποταγμένη.

Ποια είναι η θέση της εβραϊκής παράδοσης απέναντι στη νεωτερικότητα και την κρίση της; Πρώτα -πρώτα αυτή η θέση δεν βρίσκεται «απέναντι» ούτε καν στη περιφέρεια αλλά, όσο κι αν φαίνεται παράδοξο κοντά στη καρδιά, στο κέντρο του προβλήματος.

2. Αν ξενίζει μια τέτοια τοποθέτηση είναι γιατί κατά πρώτο λόγο η κυρίαρχη Δύση έχει απωθήσει στη λησμονιά την ιδιαιτερότητα των μη δυτικών απαρχών της. Η ανάδειξη μιας νέας σχέσης ανάμεσα σε πίστη και Λόγο, σε επιστήμη και θρησκεία κι η ανάδυση αυτού που ονομάστηκε αρκούντως ευρωπαϊκοκεντρικά «Δυτικός Πολιτισμός» προετοιμάστηκε από «μη Ευρωπαίους», όπως θα έλεγε ο Edward Said από μη Δυτικούς με την τρέχουσα χρήση της λέξης: από πρωτοπόρους στοχαστές, ανθρώπους κυριολεκτικά αναγεννησιακούς πριν της Αναγέννηση που βγήκανε μέσα από τον κόσμο του Ισλάμ και του Ιουδαϊσμού. Χωρίς την αραβική μουσουλμανική και εβραϊκή φιλοσοφία του τέλους του Μεσαίωνα δεν υπάρχει νεωτερική σκέψη. Το σύνθημα *Sapere aude!* Τόλμησε να μάθεις –που ο Kant αναγόρευσε στο έμβλημα του Διαφωτισμού- ακούστηκε, ενάντια σε όλες τις θρησκευτικές αυθεντίες, αιώνες πριν τον Διαφωτισμό, στη Σαμαρκάνδη και την αλ Ανταλούς, από τον Πέρση μουσουλμάνο ιμπν Σίνα ή Αβικέννα και τον Σεφαραδίτη Εβραίο Σλομό ιμπν Γκαμπριέλ ή Αβισεμπρόν και προπαντός από τα μεγάλα τέκνα της Κόρδοβας, τον Άραβα μουσουλμάνο ιμπν Ρουσντ ή Αβερρόη και τον Εβραίο

Ραμπί Μωσέ μπεν Μαϊμόν ή ΡαΜμπάΜ (από την ακροστιχίδα των εβραϊκών λέξεων του ονόματος), γνωστότερο με το εξελληνισμένο όνομα Μαϊμονίδης. Με μια ριζοσπαστική ανανεωτική προσέγγιση στην αρχαιοελληνική κληρονομιά, ιδιαίτερα στη σκέψη του Αριστοτέλη, δίνοντας πλήρη δικαιώματα στην επιστημονική έρευνα και την διεκδίκηση της αλήθειας, περνώντας μέσα από συγκρούσεις με τις αυθεντίες, διωγμούς από τους φανατισμούς και διαμάχες με ριζωμένες αντιλήψεις, άνοιξαν τον δρόμο στην Αναγέννηση και το νεωτερικό κόσμο.

Αυτή η ιδρυτική χειρονομία της νεωτερικότητας στην αυγή της, «ξεχάστηκε» από την Δύση. Κι όταν η νεωτερικότητα εισήλθε στη παρατεταμένη της κρίση και η Δύση στο λυκόφως της Ιστορίας της, είναι η κρίση της κυρίαρχης Δύσης αυτή που έστειλε τον λαό του Μαϊμονίδη στα κρεματόρια και, στη συνέχεια, ένα τμήμα του στο Inferno της Μέσης Ανατολής να αλληλοσφάζεται με τον λαό του Αβερρόη.

3. Μαϊμονίδης και Αβερρόης γίνανε οι πρωταγωνιστές μιας αληθινής πολιτιστικής επανάστασης με ιστορικές συνέπειες όχι μόνο στη φιλοσοφία αλλά στη διαμόρφωση της Ευρώπης και του κόσμου στους Μοντέρνους Καιρούς. Ξεπέρασαν συνειδητά τα όρια της ιδιαίτερης εθνο-θρησκευτικής τους κοινότητας, ανοίχτηκαν κι άνοιξαν το δρόμο του οικουμενικού. Γι' αυτό και συνάντησαν την πιο θερμή υποδοχή μέσα κι έξω από τις κοινότητές τους αλλά και την πιο βίαιη αντίδραση των θεσμικών εκπροσώπων και των τριών μονοθεϊστικών θρησκειών.

Ο Αβερρόης, όπως γράφει ο Γαλλοεβραίος μελετητής Charles Touati, είχε στον εβραϊκό πνευματικό κόσμο της Ιβηρικής, της Προβηγκίας, της Γαλλίας και της Ιταλίας μια επιρροή εξίσου βαθιά με εκείνη του Μαϊμονίδη. Παρά την εντονότατη πολεμική που δέχτηκε ο αβερροϊσμός από επιφανείς εκπρόσωπους του Δυτικού Χριστιανισμού όπως είναι ο Θωμάς ο Ακινάτης, παρά τους επίσημους αφορισμούς, και τις διώξεις, η επιρροή του και στην χριστιανική πνευματικότητα φαίνεται ακόμα και στον μεγάλο Dante που δεν διστάζει να υμνήσει την "luce eterna" του καταδιωγμένου, αφορισμένου και δολοφονημένου αβερροϊστή Siger de Brabant και να τον βάλει στο Paradiso μαζί με τον αντίπαλό του Doctor Angelicus. Στο χώρο της ορθόδοξης χριστιανικής Ανατολής, φωτισμένες μορφές όπως ο πρώτος μετά την Άλωση Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Γεννάδιος Σχολάριος δεν έκρυβε τον θαυμασμό και τον ενθουσιασμό του για τον Αβερρόη.

Η απήχηση του Μαϊμονίδη, επίσης, ξεπέρασε τα όρια του Σεφαραδίτικου Εβραϊσμού. Οι σχολαστικοί θεολόγοι της χριστιανικής Δύσης ήρθαν σε έντονο διάλογο με το έργο του, μη κρύβοντας αντιρρήσεις και θαυμασμό. Η αποφατική θεολογία του Εβραίου της Κόρδοβας, μαζί με τα αρεοπαγίτικα συγγράμματα και τον Μάξιμο τον Ομολογητή, βρίσκει την ηχώ της στον Meister Eckhart και τους μυστικούς του Ρήνου.

Μαζί, όμως, με την υποδοχή, υπάρχει και η βιαιότερη αντίδραση. Από τα νεανικά του χρόνια γνώρισε το σκοταδισμό και τον διωγμό του καθεστώτος των Αλμοχαδών που έδωσε τέλος στην ειρηνική συνύπαρξη μουσουλμάνων

και Εβραίων στην ανεκτική Ανδαλουσία. Περιπλανήθηκε στην εξορία, βρέθηκε στην Παλαιστίνη, κατέληξε στο Κάιρο, γιατρός στην αυλή του θρυλικού Σαλαντίν. Στα χρόνια της εξορίας ήρθε σε οξύτατη σύγκρουση με την θρησκευτική και οικονομική εξουσία των επικεφαλής της βαβυλωνιακής ταλμουδικής ακαδημίας, τους Γκαονίμ, της αναγνωρισμένης τότε ηγεσίας της εβραϊκής Διασποράς. Η απειλή να κηρυχθεί αποσυνάγωγος κρέμονταν από πάνω του πάντα. Αλλά το έργο του έγινε το αντικείμενο μιας οιωnei σύρραξης μετά το θάνατό του το 1204.

Η περίφημη «διαμάχη για τον Μαϊμονίδη» συγκλόνησε την Δυτική και κεντρική Ευρώπη- κι όχι μόνο τις εκεί εβραϊκές κοινότητες- τουλάχιστον για τρεις αιώνες, εάν δεχτούμε ότι σταμάτησε ποτέ. Ψύρω στο 1230 ξεσπάει η πρώτη διαμάχη καθώς κηρύσσονται από τον Σολομών μπεν Αμπραάμ και τους οπαδούς του, αποσυνάγωγοι όσοι μελετούν τις φυσικές επιστήμες και διαβάζουν τα βιβλία του Μαϊμονίδη, προπαντός το magnum opus του *Μορέ Νεμπουχίμ*, τον *Οδηγό των Πεπλανημένων* (για την ακρίβεια των *Περιπλανώμενων*). Στον *Οδηγό* ο Μαϊμονίδης κάνει την ιστορική χειρονομία της σύνδεσης της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας με την Βίβλο, του Λόγου και της Αποκάλυψης, εξισώνοντας τολμηρά την μελέτη της αριστοτελικής Φυσικής με την εβραϊκή διδασκαλία της δημιουργίας, το *Μαασέ Μπερεσίτ*, και την διδασκαλία του εσχατολογικού οράματος του Ιεζεκιήλ, το *Μαασέ Μερκαμπά* των Εβραίων μυστικιστών, με την μελέτη της Μεταφυσικής. Η ορθολογική επιστημονική και φιλοσοφική έρευνα εξυψώνονταν στο επίπεδο του κύρους που είχαν μέχρι τότε οι θρησκευτικές διδασκαλίες.

Η βασική αρχή αυτής της χειρονομίας ήταν ότι *η αλήθεια δεν μπορεί να καταστρέψει την αλήθεια*, όπως θα πει ο Ραμπί Λεβί μπεν Γκερσόν ή ΡαΛμπαΓκ, ο μεγάλος αριστοτελιστής Γερσονίδης που θα μελετήσει κριτικά και θα αναπτύξει παραπέρα την κληρονομία του Αβερρόη και του Μαϊμονίδη τον 14^ο αιώνα. Η θρησκευτική αυθεντία δεν μπορεί να ακυρώσει μια επιστημονική αλήθεια. Εάν το κάνει ακυρώνει την ίδια την βιβλική αλήθεια.

Αυτό τον μαϊμονιδικό ορθολογισμό, περισσότερο και από την αλληγορική βιβλική ερμηνευτική του ή την αποφατική του θεολογία, ήταν που απεχθάνονταν οι αντίπαλοί του, όχι μόνον όσοι μένανε προσκολλημένοι στο γράμμα της Παράδοσης και αρνιόντουσαν κάθε καινοτομία αλλά προπαντός οι καββαλιστές, ακόμα και του πνευματικού μεγέθους ενός Ναχμανίδη. Κι ο Μαϊμονίδης, όμως δεν έκρυψε ποτέ την δυσπιστία του για τον καββαλιστικό μυστικισμό στον οποίο έβρισκε, πέρα από προλήψεις, και την ύπαρξη νεοπλατωνικών, παγανιστικών, ανθρωπομορφικών και ζωροαστρικών στοιχείων.

Η διαμάχη πήρε τεράστιες διαστάσεις και τραχύτητα, ιδιαίτερα σε Γαλλία και Ισπανία. Το αντιμαϊμονιδικό στρατόπεδο, μάλιστα έφτασε στο σημείο να καταγγείλει την διδασκαλία του Μαϊμονίδη στο τάγμα των Δομινικανών και στον Καρδινάλιο Ρομάνους, τον παπικό απεσταλμένο στο Μονπελιέ που ήταν επιφορτισμένος με την καταπολέμηση των Καθάρων. Δεν βράδυναν οι πυρές να ανάψουν και τα έργα του Εβραίου σοφού της Κόρδοβας να καούν.

Ένα αιώνα περίπου μετά την πρώτη διαμάχη για τον

Μαΐμονίδη, η σύγκρουση επανέρχεται το 1303-1306 όταν στο Μονπελιέ, ο ραββίνος Αμπά Μαρί (don Astruc de Lunel) και η Συναγωγή της Βαρκελώνης κηρύσσουν αποσυνάγωγους όσους μελετούν φιλοσοφία και φυσικές επιστήμες κι είναι σε ηλικία μικρότερη των 26 χρονών ή όσους τους διδάσκουν την απαγορευμένη σοφία, ακολουθώντας τις προτροπές του Μαΐμονίδη.

Η διαμάχη τελικά θα κοπάσει μέσα από ιστορικές καταστροφές: την δίωξη των Εβραίων της Γαλλίας από τον βασιλιά Φίλιππο τον Ωραίο και προπαντός την εκδίωξη των Εβραίων από την Ιβηρική από τον Φερδινάνδο και την Ισαβέλλα το 1492.

Από μian άποψη, στις καλύτερες περιπτώσεις, η διαμάχη είχε να κάνει με διαφορετικές αντιδράσεις μπροστά στις καταστροφές της Ιστορίας και διαφορετικές στρατηγικές επιβίωσης ενός διεσπαρμένου λαού υπό διωγμό. Η μία συντηρητική στρατηγική είναι εκείνη που επιλέγει την απόσυρση εντός της κοινότητας και της παράδοσής της, η εσωτερικευση του διωγμού με τον αυτό-εγκλεισμό σε ένα πνευματικό γκέτο. Μια άλλη στρατηγική επιβίωσης είναι εκείνη που χάραζε η καββαλιστική μυστική θεολογία της προσδοκίας μιας επίσπευσης της έλευσης της μεσσιανικής εποχής. Η στρατηγική του Μαΐμονίδη ήταν εντελώς διαφορετική: πρότεινε το άνοιγμα στο Άλλο της ελληνικής φιλοσοφίας, στη πρόκληση της επιστημονικής έρευνας, στο Οικουμενικό, τους ανοικτούς ορίζοντες του πανανθρώπινου πνεύματος. Η στρατηγική του συνέπιπτε με τις βαθύτερες τάσεις της Ιστορίας, σε μια εποχή μεταβατική, παρατεταμένης κρίσης της φεουδαρχίας και των προ-καπιταλιστικών κοινοτήτων και ανάδυσης των πρώτων στοιχείων της αστικής κοινωνίας, με άλλα λόγια στην αυγή της νεωτερικότητας. Η στρατηγική γραμμή του Μαΐμονίδη, εγγράφεται στο σώμα και στο πνεύμα της νεωτερικότητας. Γι' αυτό και επανεμφανίζεται, ανανεώνεται και προεκτείνεται με μια σειρά άλλων επιφανών «ανορθόδοξων» Εβραίων των Μοντέρνων Καιρών που γίνανε σημείο αντιλεγόμενο, από τον Γιουντά μπεν Ισχακ Αμπραβανέλ της ιταλικής Αναγέννησης, τον επιλεγόμενο Leone Ebreo, τον πρόδρομο του Giordano Bruno, ως τον Μπαρούχ Σπινόζα, τον Καρλ Μαρξ, τον Ζίγκμουντ ή Σλομό Φρόυντ και τον Άλμπερτ Αϊνστάιν.

Η σύνδεση με τα βαθύτερα ρεύματα της Ιστορίας είναι ένα από τους κύριους λόγους της δικαίωσης τελικά του Μαΐμονίδη, της επικράτησής του (ακόμα και αν ποτέ δεν παύσανε οι αντιδράσεις), ως του σημαντικότερου κι ακραιφνέστερου εκπρόσωπου του Ιουδαϊσμού μετά τον Μεσαίωνα.

Αποτελεί πια μέρος της ίδιας της εβραϊκής Παράδοσης να λέγεται για τον Μωϋσή Μαΐμονίδη, παραφράζοντας

ένα εδάφιο από το τέλος του Δευτερονομίου, ότι «από τον Μωϋσή έως τον Μωϋσή ποτέ δεν φάνηκε μέσα στον Ισραήλ άλλος σαν τον Μωϋσή».

4. Πώς, όμως, ο καταγγελλόμενος σαν εχθρός της Παράδοσης μαθητής του Αριστοτέλη, ο μέγας υπερασπιστής της ορθολογικής επιστημονικής έρευνας, μπορεί να θεωρείται ταυτόχρονα και σαν «ο μεγαλύτερος θεολόγος του Ιουδαϊσμού»;

Ο Μαΐμονίδης δεν ήταν απλώς ένας πρόδρομος της εκκοσμίκευσης που λόγω της πρώιμης εποχής που εμφανίστηκε, στους κόλπους μιας θρησκευόμενης κοινότητας, παρέμεινε κι αυτός θρησκευόμενος. Δεν είχε απλώς μια τυπική ή μηχανική σχέση με την πίστη των πατέρων του. Βρίσκονταν σε ένα διαρκή πνευματικό διάλογο μαζί της, σε αναζήτηση της αλήθειας μέσα στην εβραϊκή Παράδοση που θα ήταν σε θέση να την ανοίξει στο Άλλο και στο Οικουμενικό.

Από αυτή τη μεθοδολογική σκοπιά η παράδοση δεν είναι ένα κλειστό σύστημα αμετάβλητων αξιωμάτων και αξιών αλλά μια ανοικτή διαδικασία που περιέχει ανεκπλήρωτες ακόμα δυνατότητες. Είναι ένα ανολοκλήρωτο εγχείρημα. Η ίδια η Βίβλος είναι η πρώτη ρήξη με το μυθικό-αστρικό σύστημα θεοποίησης των ανεξέλεγκτων φυσικών και κοινωνικών δυνάμεων, η αφετηρία κάθε απο-μυ-

θοποίησης. Με άξονα την αφήγηση της Εξόδου και την σύλληψη ενός μεσσιανικού τέλους της Ιστορίας συντελείται η πρώτη ρήξη με την κυκλική αντίληψη της Ιστορίας σαν Αιώνιας Επιστροφής του Ίδιου, τον «μύθο όλων των μύθων» όπως έλεγε ο Walter Benjamin.

Ο Μαΐμονίδης ζητάει τη συνέχεια αυτής της ρήξης με τους Μύθους που στόχο έχει όχι την εκκοσμίκευση των μύθων αλλά την πραγμάτωση της αλήθειας ως ρυθμιστικής αρχής της ζωής των ανθρώπων. Σε μεγάλο βαθμό τα αδιέξοδα της μεταγενέστερης αστικής εκκοσμίκευσης οφείλονται στο γεγονός ότι ουσιαστικά, όπως έδειξε ο Jean Luc Nancy, εκκοσμίκευσε τις θεολογικές κατηγορίες **χωρίς να τις υπερβεί**, διαχώρισε το Θεολογικό από το Πολιτικό για να μετατρέψει το Πολιτικό σε Θεολογικό, όπου το Κράτος θεολογείται κι οι θρησκευτικές αρχές πολιτεύονται με την κάθε εξουσία. Η κατάληξη είναι αυτό που ονόμασε «Πολιτική Θεολογία» ο Carl Schmitt, ο νομικός φιλόσοφος του ναζισμού, κι όπου το κενό στη θέση του νεκρού θεού καταλαμβάνει τελικά ο Führer.

Η αντι-μυθολογική μέθοδος του Μαΐμονίδη, η οποία βρίσκεται και πίσω από τον απόλυτο αποφατισμό του, απορρίπτει το δίλημμα: ή πίσω στους θρησκευτικούς μύθους ή εκκοσμίκευσή τους. Προτάσσει την αλήθεια και την πραγμάτωσή της που δεν μπορεί να συμβιβάζεται με την καταστροφή της αλήθειας των επιστημών. Εάν

Χειρόγραφο του Μαΐμονίδη στα εβραϊκά και τα αραβικά (Βρετανικό Μουσείο)

ο ραββίνος του Καΐρου και γιατρός του Σαλαντίν ζούσε σήμερα θα του ήταν αδιανόητο να καταδικάσει την αποκωδικοποίηση του ανθρώπινου γονιδιώματος και να απαγορεύσει την γνώση μιας αλήθειας. Το εύλογο ερώτημα που θα έθετε- και που θέτουμε κι εμείς- είναι άλλο: πώς θα πραγματωθεί αυτή η αλήθεια στη ζωή των ανθρώπων;

Καμιά αυθεντία, θρησκευτική, πολιτική, κρατική, κομματική, ακαδημαϊκή κλπ. δεν είναι ανώτερη από την αλήθεια και την ελεύθερη αναζήτησή της.

Δεν θα ήταν καθόλου δύσκολο σε ένα ταλμουδιστή της στάθμης ενός Μαΐμονίδη να αντλήσει από το ίδιο το Ταλμούδ τα στοιχεία που στρέφονται ενάντια στον δογματισμό και την αυθεντία. Η ίδια η βασική διαλεκτική αρχή του Ταλμούδ, αρχίζοντας από την διαμάχη των δύο αντιπαλών σχολών του Ιλλέλ και του Σαμμάϊ τον 1^ο αιώνα, είναι ότι «*μια συζήτηση προς δόξαν Κυρίου είναι πάντα μια συζήτηση όπου αντιπαράτίθενται τουλάχιστον δύο αντίθετες απόψεις*». Οι όποιες θρησκευτικές-ραββινικές αρχές κι οι αποφάσεις τους έχουν κύρος μονάχα όταν δοκιμάζονται με το κριτήριο της αλήθειας και δεν παραλογίζονται. Το δικαίωμα της ανυπακοής σε αυθεντίες που κάνουν το μαύρο άσπρο εγγράφεται στο Ταλμούδ ως εξής: «*Θα τους υπακούμε μόνον εάν μας λένε ότι η δεξιά είναι δεξιά και η αριστερά είναι αριστερά*» (Ταλμούντ Περουσαλμί, Πραγματεία Οραγιότ 45 α).

Η Παράδοση μπορεί να απελευθερώσει ανατρεπτικές δυνάμεις, φτάνει να μην φετιχοποιηθεί και μετατραπεί σε παγανιστικό ξόανο. Τα πρωτεία της αλήθειας είναι αδιαπραγμάτευτα.

5. Η λέξη «αλήθεια» στα ελληνικά θέτει το στερητικό α μπροστά από τη λέξη λήθη και κατά την γνωστή χαιντεγκεριανή ανάγνωση παραπέμπει στο αντίθετο της λήθης του Όντος. Στα εβραϊκά, όμως, η λέξη αλήθεια/ *Εμέτ*, όπως αφηγείται κι ο θρύλος του Γκόλεμ, συνθέτει το αρχικό άλεφ με την λέξη θάνατος κι άρα είναι το αντίθετο του θανάτου.

Η αλήθεια/εμέτ ως το αντίθετο του θανάτου, για την ακρίβεια, δεν είναι ταυτόσημη με τη ζωή αλλά με την *πηγή* της ζωής, την *Μεκόρ Χαγίμ*. Μεκόρ Χαγίμ, Fons Vitae, Πηγή Ζωής είναι και ο τίτλος που έδωσε στο σημαντικότερο φιλοσοφικό του έργο ο Σλομό ιμπν Γκαμπριόλ (γνωστός στον Θωμά τον Ακινάτη ως Αβισεμπρών), δανειζόμενος τη φράση από τον 36^ο Ψαλμό του Δαβίδ: *παρά Σοι πηγή ζωής και εν τω φωτί Σου οψόμεθα φως...* (Ψαλμός 36: 10).

Πάνω στο ζήτημα της σχέσης της αλήθειας με την ζωή, της ζωής με την γνώση της αλήθειας είναι ακριβώς το σημείο που ανοίγεται το πιο αβυσσαλέο χάσμα στους Μοντέρνους Καιρούς. Η αιτία του χάσματος δεν βρίσκεται ούτε στη γνώση ούτε στη ζωή αλλά στους κοινωνικούς-ιστορικούς όρους σύνδεσής τους.

Όπως έδειξε ο μεγάλος Γάλλος φιλόσοφος και ιστορικός Michel Foucault, η εξουσία στη νεωτερική αστική κοινωνία, σε αντίθεση με τους προγενέστερους κοινωνικούς σχηματισμούς, αποκτά χαρακτήρες μιας **βιο-εξουσίας**, επιχειρώντας να προσαρμόσει όλες τις πλευρές, τις ανάγκες και τις απαιτήσεις της ζωής στις ανάγκες και τις

απαιτήσεις της συσσώρευσης του κεφαλαίου. Το φάσμα των βιο-πολιτικών αυτής της βιο-εξουσίας, ανάλογα με τις υπάρχουσες συνθήκες, είναι τεράστιο, από την αντιμετώπιση των πληθυσμιακών πιέσεων και τη κερδοφόρα διαμόρφωση των θεσμών δημόσιας και ιδιωτικής περίθαλψης έως την ευγονική και τον άγριο βιολογισμό του ρατσισμού, τον μοντέρνο αντισημιτισμό και την βαρβαρότητα των στρατοπέδων εξόντωσης.

Στις σημερινές συνθήκες, όπου η περίθαλψη, η Ιατρική και η βιο-ιατρική επιστημονική έρευνα περισσότερο κινδυνεύουν από την αρπάγη των φαρμακευτικών εταιρειών απ' ό,τι από τα κηρύγματα των σκοταδιστών ιεροκηρύκων, είναι εύλογο να γεννιούνται βαθιές ανησυχίες από την βιο-τεχνολογία ή και από την αποκρυπτογράφηση του γονιδιώματος για τον δυνατότητα που αποκτούν ανεξέλεγκτες κι ασύδοτες δυνάμεις πάνω στον έλεγχο του ζωντανού ανθρώπου στα μύχια της ύπαρξής του.

Το ζήτημα της Ζωής και της Γνώσης και μαζί τους το ίδιο το ζήτημα της Ιστορίας και του μέλλοντος του ανθρώπου τίθεται με την μεγαλύτερη οξύτητα.

Σύμφωνα με ένα Μιντράς, ένα ραββινικό ερμηνευτικό σχόλιο, το Δένδρο της Ζωής και το Δένδρο της Γνώσης στην Εδέμ ταυτίζονται. (Μια αντίστοιχη αντίληψη μπορούμε να βρούμε και στον Μάξιμο τον Ομολογητή, στον Jacob Boehme αλλά και στον Διονύσιο Σολωμό).

Ακόμα παραπέρα στην ίδια κατεύθυνση: ένας επιφανής σχολιαστής της Βίβλου, ταλμουδιστής, καββαλιστής και πολιτικός άνδρας του 15^{ου} αιώνα, ο δον Ισαάκ Αμπραβανέλ, ο πατέρας του Leone Ebreo, στο βιβλίο του *Σχολιασμός του Βιβλίου της Γενέσεως* σημειώνει ότι «*το Δένδρο της Γνώσης υπάρχει λόγω της αναγκαιότητας να καθοδηγηθεί η Πολιτεία*».

Η εναρμόνιση των απαιτήσεων της Ζωής με την Γνώση και την αλήθεια προϋποθέτει μια πανανθρώπινη Πολιτεία της Δικαιοσύνης και της ελευθερίας.

Το οξύτατο ερώτημα πρέπει να απαντηθεί από εμάς τους ίδιους. Σε τούτο συνοψίζεται και η βιβλική αλήθεια, η *Τοράτ Εμέτ*, στο τέλος της Πεντατεύχου (στο Δευτερονόμιο 30:19)

Έθεσα ενώπιόν σου την ζωή και το θάνατο, την ευλογία και την κατάρα. Διάλεξε την Ζωή.

[Ο κ. Σαμπετάι Μάτσας (Σάββας Μιχαήλ) είναι γιατρός και συγγραφέας. Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1947. Σπούδασε στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών και μετεκπαιδεύτηκε στην Ακτινολογία και την Ογκολογία στο Παρίσι. Πέραν από τις καθαυτό ιατρικές δημοσιεύσεις, έχει δημοσιεύσει άρθρα και βιβλία σε ζητήματα φιλοσοφίας, ιστορίας, πολιτικής θεωρίας και θεωρίας της λογοτεχνίας. Ανάμεσα στα βιβλία του είναι: *Πλους και κατάπλους του «Μεγάλου Ανατολικού»*, *Μορφές του Μεσσιανικού*, *Μορφές της Περιπλάνησης*, *Homo Poeticus*. *Κείμενά του έχουν μεταφραστεί και δημοσιευτεί σε πολλές ξένες γλώσσες.*

Το παραπάνω κείμενο αποτελεί εισήγηση στην ημερίδα «Επιστήμη και Θρησκεία», Διεθνές Συνέδριο Επιστήμης και Πολιτισμού, «Πάτρα Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης 2006», Πανεπιστήμιο Πατρών 7 Ιουνίου 2006[.

Η Κέρκυρα και η Ζάκυνθος στον Κυκλώνα του Αντισημιτισμού

Της ΕΥΤΥΧΙΑΣ Δ. ΛΙΑΤΑ

Κέρκυρα:
Εβραία του νησιού σε
παλαιά καρτ ποστάλ.

Με τον παραπάνω τίτλο εκδόθηκε πρόσφατα (2006) από το Ινστιτούτο Νεοελληνικών ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών το βιβλίο της Ευτυχίας Δ. Λιάτα στο οποίο εξετάζονται τα τραγικά αντισημιτικά γεγονότα που έλαβαν χώρα στην Κέρκυρα με αφορμή τη γνωστή «συκοφαντία για το αίμα» το 1891. Στηριγμένο σε πολλά ιστορικά ντοκουμέντα, προερχόμενα από διάφορες πηγές, με τη χρήση πλούσιας ελληνικής και ξένης βιβλιογραφίας, το βιβλίο αποτελεί βοήθημα στην εξέταση των

σχέσεων μεταξύ Χριστιανών και Εβραίων στον ελληνικό χώρο. Το σημαντικό προσόν του συγκεκριμένου μελετήματος είναι ότι εξετάζει πλατιά το θέμα του αντισημιτισμού στην Ελλάδα τόσο ως άρνηση ως και διαντίδραση για τον φιλοσημιτισμό. Αναδημοσιεύουμε παρακάτω την Εισαγωγή του βιβλίου.

«Εβραίος κάθε φορά που λέμε, πόσα δε μπορεί, κατά την περίπτωση, να εννοούμε!

Από τον αισχρότατο τοκογλύφο

ως τον υψηλότατο προφήτη».

[Κωστής Παλαμάς, «Ρωμιάς και Ρωμιόσυνη», πρώτη δημοσίευση 1901, *Άπαντα*, Αθήνα χ.χ., τ. 6, σ. 276]

Αν θέλαμε να ορίσουμε την πρόσληψη της ταυτότητας του εβραίου, δεν θα βρίσκαμε, θαρρώ, ορισμό πιο εύστοχο από αυτόν του ποιητή. Ανάμεσα σ' αυτές τις δυο ακραίες ταυτότητες ευρύς ανοίγεται ο χώρος για μύριες άλλες, ανασηματοδοτώντας έτσι την εικόνα του εβραίου και διαλύοντας την μονοδιάστατη αρνητική σε πολλές, διαφορετικές και πολυποικίλα φωτισμένες μορφές του ανθρωπότηπου «εβραίος».

Ένα από τα πλέον δυσδιαχείριστα ερευνητικά πεδία, χώρος που αποτελεί ολισθηρή διελκυστίνδα όχι μόνο για την ελληνική αλλά και τη διεθνή ιστοριογραφία είναι και το θέμα του εβραϊσμού και παρεπόμενα του αντισημιτισμού. Η διαπραγμάτευση του εβραϊκού ζητήματος, όσες φορές επιχειρήθηκε, έγινε είτε από τη σκοπιά του αντισημιτισμού είτε από την άλλη του φιλοσημιτισμού «χωρίς να λείπουν και προσπάθειες ψυχραιμότερων προσεγγίσεων» ως το θέμα αυτό να ήταν υπόθεση δικαστικής αντιδικίας με τους εβραίους στη θέση του θύματος ή του κατηγορούμενου και με κατηγορητήριο πράξεις πραγματικές ή φανταστικές.

Το έργο του ιστορικού όμως, η ιστορική έρευνα, δεν ταυτίζεται με το έργο του ανακριτή, δεν είναι ανακριτική έρευνα και ο ρόλος του ιστορικού δεν θα πρέπει να είναι αυτός του δημόσιου κατηγορού ή του συνηγόρου.

Παλαιότεροι αρθρογράφοι και ιστορικοί, ασχολούμενοι με το θέμα, διασταυρώνουν την πένα τους μ' ένα λόγο καταγγελτικό ή υπερασπιστικό και αναλώνονται σε μεγαλόστομες ρητορίες και κορώνες φανατισμού πάνω σ' ένα εύκολο και προεπιλεγμένο «θύμα» πίσω από το οποίο υποκρύπτονται βαθύτερες αντιθέσεις –οικονομικές, ιδεολογικές, κοινωνικές– υπερασπιζόμενοι τις απόψεις τους ή υπηρετώντας συμφέροντα άλλων. Στις περιπτώσεις αυτές οι εβραίοι και η υπόθεσή τους είναι μόνο το πρόσχημα.

Και σήμερα όμως όσοι επιχειρούν να προσεγγίσουν ιστορικά, θέματα που αφορούν ή έστω άπτονται του εβραϊσμού έχουν εξ αρχής δυναμιτίσει την αντικειμενικότητα της ιστορικής προσέγγισης, καθώς στο βάθος υπόκειται η ιδεολογική φόρτιση και συνεπώς η προκαθορισμένη θέση: υπέρ ή κατά των εβραίων έστω κι αν στα εκφραστικά τους μέσα κρατούν χαμηλούς τόνους.

Πολύς λόγος έχει γίνει κατά καιρούς για τον αντισημιτισμό των ελλήνων από πρόσωπα μάλιστα ξένα, που καταλήγει να εκφράζεται ως ανθελληνισμός. Η ισορροπία στέκεται επί ξυρού ακμής για να μην εκτραπεί κάποιος από νηφάλιος ιστορικός του εβραϊκού ζητήματος σε φανατικό φιλοσημίτη και στη συνέχεια πολέμιο των μη φιλοσημιτών. Ο ελληνικός αντισημιτισμός ως στερεότυπο της ιστοριογραφίας και σήμερα ακόμη αντιμετωπίζεται από μια σκοπιά ενισχυτική ή έστω κριτικά ερμηνευτική του φαινομένου όχι όμως αναιρετική ούτε καν αμφισβητητική. Είναι δεδομένος, γενικά αποδεκτός και αδιαμφισβήτητος και δεν συνεξετάζεται συσχετικά με το αντίρροπο φαινόμενο, τον φιλοσημιτισμό. Αλλά μήπως ο αντισημιτισμός δεν είναι ως ένα βαθμό το γενεσιουργό αίτιο του φιλοσημιτισμού; Αυτός ο τελευταίος, βέβαια, ως αυτοδύναμο φαινόμενο δεν προκαλεί βίαιες αντιδράσεις και πράξεις τέτοιες που θα διетάρσσαν και θα δημιουργούσαν ρήξεις στον κοινωνικό ιστό. Για τούτο, ενδεχομένως, δεν αποτελεί και αντικείμενο μελέτης, ως ιστορικό φαινόμενο. Είναι όμως έτσι τα πράγματα; Και γιατί ο εβραίος, ως «άλλος» θα πρέπει να προκαλεί τη συμπάθεια ή την αντιπάθεια των υπόλοιπων μελών της κοινωνίας στην οποία ζει;

Δεν εμπίπτει στα πλαίσια ούτε εντάσσεται στους στόχους αυτής της μελέτης να αποτελέσει αντικείμενο γενικότερης διαπραγμάτευσης το θέμα της «δαιμονοποίησης» του εβραίου της βασισμένης κυρίως στο μύθο για τη «συκοφαντία του αίματος» και της συνακόλουθης γένεσης, εξέλιξης και διασποράς του αντισημιτισμού στην Ελλάδα, ενός φαινομένου του οποίου τα πρώτα σπέρματα θα πρέπει να αναζητηθούν σε χώρο εκτός των ελληνικών ορίων και σε χρόνο πολύ απώτερο της εδώ εμφάνισής του. Ούτε κατά διάνοια, εξάλλου, είναι στις προθέσεις μας να εμφανιστούμε ως υπερασπιστές ή κατήγοροι των εβραίων και του εβραϊκού ζητήματος.

Η ελληνική ιστοριογραφία μόλις τις τελευταίες δεκαετίες έχει να παρουσιάσει εργασίες αξιόλογες για τη μελέτη

του εβραϊσμού στην Ελλάδα, μολονότι ο θεματολογικός της ορίζοντας είναι παραδοσιακά προσανατολισμένος. Στην πλειονότητά της εγκλωβίζεται στην εξιστόρηση του εβραϊσμού, αποκόβοντάς την έτσι από το οργανικό της, το χωροχρονικό πλαίσιο, δηλαδή από την ιστορία του τόπου, στον οποίο ζουν και συνυπάρχουν οι εβραϊκές κοινότητες ως ένα κύτταρο του συνόλου κοινωνικού σώματος.

Δεν θα ασχοληθούμε ασφαλώς με τη γενεαλογία του εβραϊσμού στην Ελλάδα· θεωρώ χρήσιμο όμως μερικά βασικά στοιχεία να παρατεθούν και εδώ. Η παρουσία των εβραίων με αδιάσπαστη συνέχεια στον ελληνικό χώρο για τα νεότερα χρόνια μπορεί να χρονολογηθεί από το 15ο αιώνα. Η διασπορά τους υπήρξε περιορισμένη σε συγκεκριμένες περιοχές, καθώς ως τόποι εγκατάστασής τους επελέγησαν αστικά κέντρα ιδιαίτερης διοικητικής και κυρίως οικονομικής σημασίας. Έτσι, οι κυριότερες εβραϊκές κοινότητες είναι σε: Κέρκυρα, Θεσσαλονίκη, Αθήνα, Καβάλα, Καστοριά, Τρίκαλα, Ξάνθη, Ρόδο, Άρτα, Ζάκυνθο, Κρήτη, Θήβα, Χαλκίδα, Πάτρα.¹

Η ιστορική διαδρομή, εξάλλου, και η μοίρα των κοινοτήτων αυτών δεν υπήρξε ούτε ομοιόμορφη ούτε ομαλή. Η εβραϊκή κοινότητα, εξαρτημένη καθώς ήταν από διάφορους παράγοντες της τοπικής ή της γενικότερης συγκυρίας, αναπόφευκτα υπέστη τις συνέπειες και προσαρμόστηκε στις εκάστοτε καταστάσεις που καθόρισαν τη σταθερότητα και τη συνέχειά της, επέτρεψαν την ανάπτυξή της ή οδήγησαν στο μαρασμό και τη βίαιη διακοπή και εξαφάνισή της.

Συναφές με το θέμα της παρουσίας κι εγκατάστασης των εβραίων σ' ένα τόπο είναι και το φαινόμενο του αντισημιτισμού, το οποίο με τη σειρά του προκαλεί αντισταθμιστικά τον φιλοσημιτισμό. Κατά τη μακρά εβραϊκή παρουσία στον ελληνικό χώρο δεν έλειψαν τα φαινόμενα αντισημιτισμού, κάποτε μάλιστα με ιδιαίτερη οξύτητα, ένταση και ολέθριες συνέπειες. Δεν θα αναφερθούμε βέβαια σε όλες τις περιπτώσεις ελληνικού αντισημιτισμού, θέμα που από άλλους έχει ήδη γίνει αντικείμενο διαπραγμάτευσης.² Θα περιοριστούμε στα γεγονότα του 1891, όπως εξελίχτηκαν στην Κέρκυρα και στη Ζάκυνθο.

Σύμφωνα με μια γενικευμένη κρατούσα άποψη, ο αντισημιτισμός είναι ευρωπαϊκό φαινόμενο, εισαγόμενο στην Ελλάδα μέσω Επτανήσου, όπου οι πληθυσμοί κάτω από τη δυτική κυριαρχία είχαν αναπτύξει -αντίστοιχο πνεύμα. Οι ταραχές λοιπόν του τέλους του 19ου αι. που προκλήθηκαν σε Κέρκυρα και Ζάκυνθο ευθύνονται αποκλειστικά για το αντισημιτικό κλίμα που άρχισε έκτοτε να δημιουργείται και στην υπόλοιπη Ελλάδα.³

Η Ένωση της Επτανήσου με την Ελλάδα το 1864 θα αποκαταστήσει την ισοπολιτεία για τους εβραίους των νησιών, δίνοντάς τους το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι άρα και τη δυνατότητα σταδιοδρομίας σε δημόσιες θέσεις. Όμως η συγκρατημένη φιλοσημιτική στάση των ελληνικών κυβερνήσεων μετά την Ένωση δεν θα αποτρέψει την έκρηξη των ταραχών, καθώς δεν συνάδει με τον υφέρποντα αντισημιτισμό της κερκυραϊκής κοινωνίας και των τοπικών αρχών. Οι εβραίοι ήταν και συνέχισαν να είναι ο «εσωτερικός εχθρός»

Μνήμη του Ραββίνου Σιορ Γιοσέ στο εβραϊκό νεκροταφείο Ζακύνθου.

που όχι μόνο δεν έπαψε, αλλά αντίθετα, με το δικαίωμα της ισονομίας που απέκτησε,⁴ αποτελεί στο 19ο αι. απειλή μεγαλύτερη για την κερκυραϊκή κοινωνία.

Είναι παρατηρημένο ότι η βίαιη έκρηξη αντισημιτισμού που προκαλείται σ' ένα τόπο με συγκεκριμένη αφορμή σπάνια περιορίζεται μόνο στα τοπικά όρια· συνήθως τέτοια φαινόμενα διαχέονται επενεργώντας ως ωστικά κύματα που επηρεάζουν και άλλους τόπους, όπου επίσης υπάρχουν εβραϊκές κοινότητες. Κάτι τέτοιο συνέβη και στην περίπτωση Κέρκυρας-Ζακύνθου.

Υποσημειώσεις:

1. Attilio Milano, *Storia degli Ebrei Italiani nel Levante*, Φλωρεντία 1949, σ. 66-106, 187-190. Για μια συνοπτική ιστορία των εβραϊκών κοινοτήτων στην Ελλάδα από την αρχαιότητα και τα μεσαιωνικά χρόνια έως τις μέρες μας βλέπε το σχετικό κεφάλαιο στο Ραφαήλ Φρεζής, *Ο Εβραϊκός Τύπος στην Ελλάδα*, Ισραηλιτική Κοινότητα Βόλου, Βόλος 1999, σ. 36-78.
2. Μαρία Ευθυμίου, *Εβραίοι και Χριστιανοί στα τουρκοκρατούμενα νησιά του νοτιανατολικού Αιγαίου: οι δύσκολες πλευρές μιας γόνιμης συνύπαρξης*, Αθήνα 1992. Bernard Pierron, *Juifs et chretiens de la Grece modern. Histoire des relations intercommunautaires de 1821 à 1945*, Παρίσι 1996 και ελληνική μετάφραση από τον Γ. Σαρατσώτη, Β. Pierron, *Εβραίοι και Χριστιανοί στη νεότερη Ελλάδα. Ιστορία των διακοινοτικών σχέσεων από το 1821 ως το 1945*, Αθήνα 2004. *Οι Εβραίοι στον ελληνικό χώρο: Ζητήματα ιστορίας στη μακρά διάρκεια*, Πρακτικά συνεδρίου, Θεσσαλονίκη, 23-24 Νοεμβρίου 1991, Αθήνα 1995. *The Jewish Communities of Southeastern Europe from the fifteenth century to the end of World War II*, επιμέλεια Ι.Κ. Χασιώτης IMXA, Θεσσαλονίκη 1997. *Ο Ελληνικός εβραϊσμός*, Πρακτικά Επιστημονικού συμποσίου, 3-4 Απριλίου 1998, Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, Αθήνα 1999. Την εξέλιξη του στοχασμού και της ελληνικής ιστοριογραφικής παραγωγής παρουσιάζει στην ανακοίνωσή της η Ρίκα Μπενβενίστε, «Για την ιστορία των Εβραίων της Ελλάδας», *Πρακτικά Δ' Διεθνούς Συνεδρίου Ιστορίας: Ιστοριογραφία της νεότερης και σύγχρονης Ελλάδας 1833-2002*, KNE/EIE, 29 Οκτ.-3 Νοεμ. 2002, Αθήνα 2004, τ. Β', σ. 315-328.
3. Η άποψη αυτή, διάχυτη και εδραιωμένη γενικότερα στα πνευματικά κλίμακια όλης της ελληνικής επικράτειας, πλην της Επτανήσου βέβαια, διατυπώνεται εμφαντικά κατεξοχήν μέσα από τον αθηναϊκό Τύπο αλλά και κείμενα ιδιωτών. Προεισαγωγικά ως σημειωθεί ότι η χρησιμοποιούμενη εδώ ερολογία (φιλοσημιτικός, αντισημιτικός, αντιεβραϊκός) μεταφέρει την αντίστοιχη της εποχής. Το ίδιο ισχύει και για τα ονόματα, εβραίος, ισραηλίτης, ιουδαίος.
4. Η επίκληση της ισότητας μεταξύ χριστιανών και εβραίων στα Επτάνησα μετά την Ένωση, η οποία γίνεται επιχειρησιακό εργαλείο και από τις δύο πλευρές προκειμένου να δικαιολογηθούν ή να καταγγεληθούν συμπεριφορές, φαίνεται πως για κάποιους κατ' όνομα μόνο ήταν ισότητα, καθώς άλλωστε το απέδειξαν και τα γεγονότα του 1891. Έτσι, η αμφισβήτηση της διατυμπαζόμενης ισονομίας δεν θα αργήσει να εκφραστεί τεκμηριωμένα λίγα χρόνια αργότερα και να καταγγελλεί μέσα από το κύριο άρθρο της εφημερίδας *Εστία* (26 Φεβρουαρίου 1895) με τον εύγλωττο τίτλο «Η δόθεν ισότης», πβ. και Gunnar Hering, *Τα πολιτικά κόμματα στην Ελλάδα 1821-1936*, μτφρ. Θεόδωρος Παρασκευόπουλος, Αθήνα 2004, τ. Α' σ. 665-666, όπου ο συγγραφέας αναφέρεται στην πολιτική συμπεριφορά και σχέση των εβραίων με το δηληγιαννικό κόμμα κατά τις εκλογές του 1890.

ΤΑ ΕΛΛΗΝΟΠΟΥΛΑ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΓΕΝΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ

“Οι Έλληνες Εβραίοι και η σημασία της μνήμης του Ολοκαυτώματος”

του ΙΑΚΩΒΟΥ ΑΡΜΕΝΗ

Με την ευκαιρία της Ημέρας Μνήμης των Ελλήνων Εβραίων Μαρτύρων και Ηρώων του Ολοκαυτώματος 2006, το υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων προκήρυξε Πανελλήνιο Μαθητικό Διαγωνισμό Έκθεσης ιδέων μεταξύ των Λυκείων της χώρας, με θέμα “Οι Έλληνες Εβραίοι και η σημασία της μνήμης του Ολοκαυτώματος”. Το α΄ βραβείο του Διαγωνισμού απονεμήθηκε στο μαθητή της Γ΄ τάξης του Ενιαίου Λυκείου Μήλου Ιάκωβο Αρμένη, το κείμενο του οποίου ακολουθεί:

Πρόσφατα συμπληρώθηκαν εξήντα χρόνια από τον τερματισμό του πιο αιματηρού πολέμου στην ιστορία της ανθρωπότητας, του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Κύριο χαρακτηριστικό του, πέραν του μεγάλου αριθμού νεκρών μαχομένων απ’ όλα τα συμμετέχοντα κράτη και των ανυπολόγιστων υλικών ζημιών, ήταν η πρωτοφανούς έκτασης αναίτια αιματοχυσία αμάχων πληθυσμών. Απ’ τους λαούς που ενεπλάκησαν έστω και έμμεσα στον πόλεμο, οι Εβραίοι, αν και δεν πολέμησαν ως έθνος, είχαν τον μεγαλύτερο αριθμό νεκρών αναλογικά με τον πληθυσμό τους. Μέσα σε έξι χρόνια, πάνω από έξι εκατομμύρια αμάχων Ισραηλιτών, αφού στιγματίστηκαν εθνικά και θρησκευτικά, υπέστησαν παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους, συγκεντρώθηκαν με τη βία στα λεγόμενα στρατόπεδα συγκέντρωσης και βασανίστηκαν φριχτά, δολοφονήθηκαν με τις πιο αποτρόπαιες μεθόδους. Το Ολοκαύτωμα, δηλαδή η γενοκτονία των Εβραίων απ’ το Γ΄ Ράιχ, σε αντίθεση με προγενέστερες γενοκτονίες, δεν οφειλόταν σε αυτοάμυνα ενός έθνους απέναντι σε κάποιο άλλο, αλλά στην επικράτηση μιας ιδεολογίας, του ρατσισμού και στην απόπειρα εφαρμογής της. Το μένος των ναζιστών στράφηκε ενάντια στους Εβραίους όλων των χωρών που καταλήφθηκαν από τη Γερμανία, ανάμεσα στις οποίες ήταν και η Ελλάδα. Δεκάδες χιλιάδες φιλειρηνικών, ακμαίων οικονομικά και πολιτιστικά, πλήρως ενταγμένων στην ελληνική κοινωνία Εβραίων είχαν την ίδια τύχη με τους ομοθρήσκους τους από άλλες χώρες: μεταφέρθηκαν σε στρατόπεδα συγκέντρωσης και η πλειοψηφία εκτελέστηκε. Είναι λοιπόν επιβεβλημένο να θυμόμαστε όσους φονεύθηκαν απ’ τους ναζιστές λόγω της εθνικής τους καταγωγής και των θρησκευτικών τους πεποιθήσεων.

Η γενοκτονία των Εβραίων κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο θεωρείται η βιαιότερη όλων των εποχών, λόγω του ιδεολογικού της υποβάθρου, της έκτασης και των μεθόδων που χρησιμοποιήθηκαν. Περαιτώθηκε από ανθρώπους «πολιτισμένους», μορφωμένους, αλλά υποδουλωμένους στη ναζιστική ρητορική του ηγέτη τους, του Χίτλερ. Σύμφωνα με τη φυλετική θεωρία του, οι άνθρωποι διακρίνονται σε φυλές ανώτερες και κατώτερες. Στην κορυφή της φυλετικής αυτής πυραμίδας βρίσκονται οι Γερμανοί, η Αρεία Φυλή, ενώ στη βάση της οι Εβραίοι, που θεωρούνται υπάνθρωποι που πρέπει να εξαλειφθούν από τη γη. Στο πλαίσιο λοιπόν της προσπάθειας για διατήρηση της «φυλετικής καθαρότητας», οι ναζί συγκέντρωσαν εκατομμύρια αμάχων Εβραίων στα ειδικά δημιουργημένα για το σκοπό αυτό στρατόπεδα συγκέντρωσης στη Γερμανία και σε άλλες χώρες, με σκοπό να τους εκτελέσουν. Μέχρι τη στιγμή της εκτέλεσής τους, τους αξιοποιούσαν ως άμισθους εργάτες στις πολεμικές βιομηχανίες (καταναγκαστικά έργα) ή ως πειραματόζωα, στερώντας τους τα στοιχειώδη για την επιβίωση και υποβάλλοντάς τους σε απάνθρωπα βασανιστήρια. Απ’ όσους στάλθηκαν στα στρατόπεδα συγκέντρωσης, ελάχιστοι επέστρεψαν στα σπίτια τους μετά το τέλος του πολέμου.

Οι ναζιστές επιχείρησαν να εξολοθρεύσουν τους Εβραίους απ’ όσες χώρες κατέλαβαν. Οι Έλληνες Εβραίοι δε θα μπορούσαν να έχουν άλλη τύχη απ’ τους ομοθρήσκους τους από τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες. Εκείνη την εποχή, στην Ελλάδα ζούσαν πάνω από εβδομήντα χιλιάδες Εβραίοι διασκορπισμένοι σε διάφορες περιοχές. Ονομαστή ήταν η εβραϊκή κοινότητα της Θεσσαλονίκης. Οι άριστες σχέσεις τους με τους χριστιανούς, η οικονομική ισχύς και η πολιτιστική ακμή τους καθιστούσαν νευραλγικά τμήματα της ελληνικής κοινωνίας, που βρίσκονταν πάντοτε στο επίκεντρο των εξελίξεων. Επιπλέον, είχαν σημαντική προσφορά προς την Ελλάδα σε εθνικό και οικονομικό επίπεδο, αφού αγωνίστηκαν εναντίον των Ιταλών και Γερμανών εισβολέων και αργότερα κατακτητών συμμετέχοντας ενεργά στην εθνική αντίσταση

και συνέβαλαν στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Όμως, η θηριωδία του ναζισμού δεν γνωρίζει σύνορα. Σχεδόν ογδόντα χιλιάδες Έλληνες Εβραίοι αρχικά στιγματίστηκαν με το χαρακτηριστικό κίτρινο άστρο και γκετοποιήθηκαν σε ειδικά διαμορφωμένες περιοχές και στη συνέχεια μεταφέρθηκαν στα στρατόπεδα συγκέντρωσης, κυρίως στο Άουσβιτς. Παρά τις ηρωικές προσπάθειες των ιδίων, αλλά και πολλών χριστιανών κληρικών και αξιωματούχων, ο φόρος αίματος ήταν βαρύς. Ακόμη όμως και στις άθλιες συνθήκες του Άουσβιτς, όπου ήταν φυλακισμένοι, πολλοί Έλληνες Εβραίοι διατήρησαν ακμαίο το ηθικό τους, ενώ ορισμένοι συμμετείχαν σε εξέγερση ενάντια στους δεσμώτες τους.

Σήμερα, εξήντα χρόνια μετά το Ολοκαύτωμα, η σημασία της μνήμης του είναι κεφαλαιώδης. Σε εθνικό επίπεδο, οι αγώνες τόσο των Εβραίων όσο και των χριστιανών Ελλήνων επιβεβαίωσαν τη σύμπνοια και την αλληλεγγύη μεταξύ των δύο λαών σε στιγμές δύσκολες για ολόκληρο τον κόσμο, καθώς και την προσήλωσή τους στην ελευθερία, την ισότητα, την ειρήνη, τη δικαιοσύνη, ενώ έφεραν τους δύο λαούς πιο κοντά. Η συνεργασία και η αλληλοβοήθεια αυτή αποτελεί παράδειγμα προς μίμηση στην εποχή μας, στην οποία η ιδιοτέλεια και καιοσκοπισμός χαρακτηρίζουν τις σχέσεις μεταξύ των κρατών και ταυτόχρονα βαριά κληρονομιά για τους σύγχρονους Έλληνες και Ισραηλίτες, που καλούνται να φανούν αντάξιοι της.

Σε διεθνές επίπεδο, η μνήμη της θυσίας των Εβραίων συνιστά προϋπόθεση και δικλείδα για την εδραίωση της παγκόσμιας ειρήνης, τάξης και ασφάλειας. Μόνο αν όλοι οι άνθρωποι, ιδιαίτερα αυτοί που έχουν κάποιας μορφής εξουσία, συνειδητοποιούν τα δεινά που προκάλεσε στον κόσμο η αποδοχή μιας αστήρικτης, παραπλανητικής, κατευθυνόμενης ιδεολογίας, όπως ο ρατσισμός και συγκεκριμένα η φυλετική θεωρία, θα καταστεί δυνατή η αποφυγή παρόμοιων καταστάσεων στο μέλλον. Ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όλων των ανθρώπων ανεξαρτήτως χαρακτηριστικών θα συμβάλει καταλυτικά στην επίτευξη του πανανθρώπινου στόχου της ευημερίας και της ασφάλειας, αφού θα εγγυηθεί την ύπαρξη κοινωνιών ισότητας, πολιτισμικού σεβασμού και ειρήνης.

Η μνήμη του Ολοκαυτώματος, ιδιαίτερα στις μέρες μας, φαντάζει ως αναγκαιότητα και για έναν επιπλέον λόγο: την εκ νέου άνοδο της δημοτικότητας των ακροδεξιών κομμάτων σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, ανάμεσα στις οποίες και στην Ελλάδα. Τα κόμματα αυτά, εκμεταλλευόμενα την οικονομική δυσπραγία, όπως ακριβώς την εποχή του Μεσοπολέμου μετά το κραχ, βρίσκουν πρόσφορο έδαφος στον πολιτικό χώρο, υιοθετώντας ρατσιστική, σοβινιστική, ακόμη και αντισιμητική ρητορική. Η τάση αυτή αποδεικνύει τη λήθη, ηθελημένη ή μη, των ανοσιουργημάτων των ναζιστών κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο από μεγάλο τμήμα του δυτικού, αναπτυσσόμενου κόσμου και συνιστά μέγιστο κίνδυνο για τη δημοκρατία και την ειρήνη. Δεν είναι τυχαίο άλλωστε το γεγονός ότι ορισμένοι φτάνουν στο σημείο να αμφισβητούν ακόμη και την ιστορική αλήθεια του Ολοκαυτώματος, παρά τα αδιάψευστα τεκμήρια. Η ιστορική γνώση, η μνήμη της ναζιστικής θηριωδίας και η εμπέδωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της ισότητας όλων των ανθρώπων μέσω της παιδείας αποτελεί το μοναδικό εγγύημα για την αποτροπή νέων γενοκτονιών βασισμένων στη χειραγώγηση και την παραπλάνηση.

Οι Έλληνες Εβραίοι λοιπόν, όπως και εκατομμύρια ομόθρησκοί τους, διώχθηκαν στο Ολοκαύτωμα με πρωτοφανή βαρβαρότητα, εξαιτίας της επικράτησης μιας ιδεολογίας, ενός αποκυήματος κάποιου παρανοϊκού. Η μνήμη της γενοκτονίας αυτής είναι απαραίτητη στο σύγχρονο κόσμο, προκειμένου να αποφευχθεί η επανάληψή της με διαφορετικούς θύτες και θύματα. Παράλληλα όμως, λειτουργεί και ως μήνυμα ελπίδας και αισιοδοξίας για έναν καλύτερο και ειρηνικότερο κόσμο, χωρίς ενδοκρατικό, αλλά με παγκόσμιο ανθρωπισμό και με σεβασμό στα δικαιώματα κάθε ανθρώπου.

Παρουσίαση του Λευκώματος

«Το Ολοκαύτωμα των Ελλήνων Εβραίων» στο Καπιτώλιο των ΗΠΑ

Δεν γνωρίζουμε αν κανένα άλλο ελληνικό βιβλίο έτυχε της μεγάλης τιμής να παρουσιαστεί στο Καπιτώλιο των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής. Μάλλον –και το μάλλον είναι με περισσότερη βεβαιότητα- όχι! Την τιμή αυτή είχε η έκδοση του Κεντρικού Ισραηλτικού Συμβουλίου Ελλάδος «Το Ολοκαύτωμα των Ελλήνων Εβραίων – Μνημεία & Μνήμες», έκδοση που πραγματοποιήθηκε με την υποστήριξη της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων.

Η εκδήλωση, άριστα και με πολλή φροντίδα διοργανωμένη από την Ελληνική Πρεσβεία στις Η.Π.Α., έγινε στις 21 Ιουνίου 2006, σε αίθουσα της Γερουσίας στο Καπιτώλιο.

Η τιμή ήταν ακόμη πιο σημαντική και λόγω των ομιλητών που παρουσίασαν το Λεύκωμα, που ήταν διακεκριμένα μέλη του Κογκρέσου: ο παλαίμαχος γερουσιαστής Πολ Σαρμπάνης (ο οποίος έκανε μία από τις τελευταίες του δημόσιες εμφανίσεις δεδομένου ότι δεν θα πολιτευθεί στο μέλλον), η βουλευτής Σέλλεϊ Μπέρκλεϊ κ.ά. Ο κ. Σαρμπάνης, μεταξύ άλλων, έκανε λόγο για την αξιέπαινη έρευνα της τραγικής εκείνης περιόδου που στέλνει ένα μήνυμα σε ολόκληρο τον κόσμο ώστε να μην επαναληφθούν παρόμοια εγκλήματα. Η κα Μπέρκλεϊ, αφού χαιρέτισε την κυκλοφορία της έκδοσης, αναφέρθηκε με πολλή συγκίνηση στην ελληνική καταγωγή της από τη Θεσσαλονίκη.

Στη συνέχεια για τη δημιουργία του Λευκώματος και το όλο έργο μίλησε ο πρόεδρος του Κεντρικού Ισραηλτικού Συμβουλίου Ελλάδος κ. Μωϋσής

Κωνσταντίνης, ο οποίος αφού ευχαρίστησε τον πρόεδρο της Ελλάδος στις Η.Π.Α. κ. Αλέξανδρο Μαλλιά για την πρωτοβουλία της εκδήλωσης, αναφέρθηκε σε ιστορικά γεγονότα του Ολοκαυτώματος των Ελλήνων Εβραίων καθώς και στο δύσκολο και μακροχρόνιο έργο της συγκέντρωσης των ιστορικών στοιχείων που περιλαμβάνονται στο βιβλίο. Μίλησαν, επίσης, ο διευθυντής της

Αμερικανικής Εβραϊκής Επιτροπής κ. Μάρνυ Τζέικομπς, ο πρόεδρος της Παμμακεδονικής Ενωσης στις Η.Π.Α κ. Παναγιώτης Σπηλιάκος, γιος του Δημήτρη Σπηλιάκου ο οποίος είχε τιμηθεί με τον τίτλο του «Δικαίου των Εθνών» για τη συμβολή του στη διάσωση Εβραίων κατά την Κατοχή, καθώς και ο κ. Ρ. Μπεν-Βενίστε του οποίου η οικογένεια μετανάστευσε από τη

Θεσσαλονίκη στις Η.Π.Α. πριν το διωγμό.

Επίσης, χαιρετισμό απηύθυνε ο πρόεδρος κ. Α. Μαλλιάς, ο οποίος διάβασε Μηνύματα που απέστειλαν ειδικά για την εκδήλωση και το Λεύκωμα η υπουργός Εξωτερικών κα Ντόρα Μπακογιάννη και η υπουργός Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων κα Μαριέττα Γιαννάκου. Στα Μηνύματα τονίζεται η αξία του βιβλίου το οποίο διατηρεί άσβεστη τη μνήμη και την ιστορική διαδρομή ενός αναπόσπαστου τμήματος της ελληνικής κοινωνίας και την ανάγκη η νέα γενιά να απορρίψει το ρατσισμό, την ξενοφοβία και τη μισαλλοδοξία.

Η θαυμάσια τελετή έγινε παρουσία αντιπροσωπευτικών ατόμων από την ελληνική ομογένεια, την εκεί εβραϊκή κοινότητα και την αμερικανική κοινότητα.

Από την ομιλία της βουλευτού Σ. Μπέρκλεϊ. Διακρίνονται επίσης, καθήμενοι από αριστερά, οι κ.κ. Π. Σπηλιάκος, Π. Σαρμπάνης, Αλ. Μαλλιάς, Μ. Κωνσταντίνης.

Από την ομιλία του Γερουσιαστή Σαρμπάνη

ΑΡΤΕΜΙ ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥ-
ΛΟΥ - ΦΡΙΖΗ

Έρις - Ερως, Αίμα - Άμμος.

*Μια ιστορία, μια ζωή για
το Μαρδοχαίο Φριζή.*

(Κούριερ Εκδοτική, Αθήνα 2006).

Η μυθιστοριοποίηση της ζωής και της προσφοράς του ομόθησκου ήρωα συνταγματάρχη εμφανίζονται συμπυκνωμένα από τα γεγονότα των τελευταίων πολέμων μέσα από την οπτική των ανθρώπων που έλαβαν μέρος στη διαδρομή μεταξύ πολέμου και ειρήνης καθώς τα κεφάλαια του βιβλίου βρίσκονται σε συνεχή αναστάτωση και αποσπασματικότητα, οι ευθείες φάλαγγες του χρόνου χάνονται και εμφανίζονται σαν ομόκεντροι κύκλοι με ειδικό κέντρο: τον Μαρδοχαίο Φριζή. Γιατί; Ο Μύθος και η αλήθεια δίνουν την εξήγηση μέσα από το ιστορικό μυθιστόρημα που συλλαμβάνει τα μηνύματα με λέξεις που η σαγήνη της περιέργειας έπλασε, και τις διαφανείς εικόνες που προκύπτουν από τη διαδρομή ζωής του Φριζή. Μεταξύ πραγματικότητας και μυθιστορίας πρόκειται για ένα ενδιαφέρον βιβλίο.

ΓΙΑΝΝΗ
ΣΑΛΑΠΑΣΙΔΗ

Εκ του ασφαλούς

(Θεσσαλονίκη, 2006).

Ποιήματα με ιδιαίτερη ευαισθησία στα οποία περιλαμβάνονται επίσης το «Ταξίδι» και το «Μην κλαις», που δημοσιευμένα στο μυθιστόρημα του ίδιου «Χρώμα πράσινο του αμυγδάλου» αναφέρονται στο Ολοκαύτωμα.

ΕΡΙΚΑΣ ΚΟΥΝΙΟ
ΑΜΑΡΙΛΙΟ

50 χρόνια μετά...

Αναμνήσεις μιας Θεσσαλονικιώτισσας Εβραίας

(Ιανός, Θεσσαλονίκη 2006).

Η ιστορία μιας οικογένειας, η ζωή της ομόθησκης συγγραφέως και μέσα απ' αυτά ένα κομμάτι της ζωής της ισραηλιτικής κοινότητας στη Θεσσαλονίκη. Στη παιδική αμεριμνησία, στην ευτυχία της

καθημερινότητας μέχρι την τραγικότητα του να είσαι Εβραίος στην χιτλερική περίοδο. Με πολλά φυσιολογικά κι επαναλαμβανόμενα ερωτηματικά «Γιατί;». Βιβλίο ζωής και πόνου.

ΕΝΤΟΥΑΡΝΤ
Χ. ΦΛΑΝΝΕΡΥ

Η αγωνία των Εβραίων:

*2.300 χρόνια
αντισημιτισμού*

(Εκδόσεις Νησίδες, Θεσσαλονίκη 2006)

Μία ιστορία του αντισημιτισμού, που ταυτόχρονα αποτελεί και μία συνοπτική ιστορία του εβραϊκού λαού από την Διασπορά του στον ελληνο-ρωμαϊκό κόσμο μέχρι την εποχή μας, και επίσης, αναπόφευκτα, των σχέσεων Χριστιανών-Εβραίων από την Καινή Διαθήκη μέχρι σήμερα.

Ο συγγραφέας βασίζεται σε αναγνωρισμένες ιστορικές πηγές, αλλά δεν αρκείται μόνο σε μία ιστορική αφήγηση και αξιολόγηση των δεδομένων. Ως κληρικός, μετά τη δημοσιοποίηση του Ολοκαυτώματος, κινήθηκε από ευαισθησία, ερχόμενος σε προσωπική σχέση, όπως λέει, με τα

τραυματικά βιώματα του εβραϊκού λαού. Με πόνο για την ένοχη στάση των εκκλησιών στους διωγμούς και τα ποικίλα δεινά που επί 23 αιώνες ταλαιπώρησαν τους Εβραίους, ο Εντ. Φλάννερυ γράφει με βάρος ευθύνης για το παρελθόν και ανησυχίας για το μέλλον, ώστε να εκλείψει το μεγαλύτερο σε ένταση και ανθεκτικότερο σε διάρκεια συλλογικό μίσος στην Ιστορία.

Μέσα από την ιστορία αυτήν γίνεται αντιληπτό πως ο αντισημιτισμός δεν ήταν ένα τυχαίο ξέσπασμα του 20ού αιώνα που κατέληξε στο Ολοκαύτωμα των Εβραίων από τους Ναζί, αλλά ένα τεράστιο δένδρο με ρίζες στην παγανιστική αρχαιότητα και τους πρώτους χριστιανικούς αιώνες. Το δέντρο αυτό ήδη από τον Μεσαίωνα είχε αρχίσει να αποδίδει τους πικρούς καρπούς του με μαζικές απελάσεις, φυλακίσεις, βασανιστήρια και σφαγές εβραϊκών πληθυσμών, εκδηλώσεις που δεν υστερούσαν σε τίποτα από τις αντίστοιχες ναζιστικές. Η περιγραφή της βαρβαρότητάς τους και η ομοιότητα της πολεμικής των παλαιών θεωρητικών του αντισημιτισμού εκπλήσσει επειδή, ιδιαίτερα στη χώρα μας, αφενός είναι άγνωστες αυτές οι πτυχές της Ιστορίας, αφετέρου από διάφορες πλευρές επαναλαμβάνονται πανομοιότυπα οι κλασσικές αντισημιτικές συκοφαντίες. Πρόκειται για βιβλίο γνώσης και μάχης.

Γράμματα στα «Χρονικά»

Το χωριό Μαστρογιάννη (Αμάραντος) της Καρδίτσας

Ο δικηγόρος κ. Σέφης Αναστασάκος - τ. Βουλευτής, με επιστολή του, αναφέρει τα όσα ο ίδιος θυμάται για την καταφυγή και περίθαλψη Εβραίων της Καρδίτσας κατά το Ολοκαύτωμα στο χωριό Μαστρογιάννη (Αμάραντος) της περιοχής. Για το θέμα αυτό έχει δημοσιευθεί άρθρο του κ. Βασ. Τακή στο τεύχος 178 (Μάρτιος - Απρίλιος 2002) του περιοδικού μας:

«Κατ' αρχήν θα ήθελα να σας ευχαριστήσω για την συνεχή και αδιάλειπτη από το 1982 μέχρι και σήμερα, αποστολή σε μένα του περιοδικού «ΧΡΟΝΙΚΑ», μέσα απ' τις σελίδες του οποίου ξεδιπλώνεται η μακρά ιστορία του ισραηλιτικού λαού και καταγράφεται τεκμηριωμένα και υπεύθυνα η διαχρονική του συμπίεση με τον ελληνικό λαό.

Κάθε μέρα έχω την ευκαιρία να προσεγγίζω και μια ακόμα πτυχή των δραστηριοτήτων των συμπατριωτών μας, ισραηλιτών αλλά και να γνωρίζω λεπτομέρειες για τη δράση τους μέσα απ' τις διάφορες κοινότητες του Ελλαδικού χώρου.

Ήμουν πολύ μικρός τον Οκτώβριο του 1943, όταν στο Μαστρογιάννη (σήμερα Αμάραντος) της Καρδίτσας όπου γεννήθηκα, είχαν καταφύγισμα 120 καταδιωκόμενοι Εβραίοι ως επί το πλείστον από την Καρδίτσα και αρκετοί από την Θεσσαλονίκη. Οι φτωχοί κάτοικοι του χωριού, χωρίς καμιά υστεροβουλία δεν σκέφτηκαν τίποτα άλλο παρά να παράσχουν κάθε βοήθεια στις οικογένειες αυτές. Είχαν ακούσει ότι δίνονταν απ' τους Γερμανούς και Ιταλούς χωρίς να υπάρχει κανένας λόγος. Τους περιμάζεψαν, τους έβαλαν μέσα στα φτωχικά τους σπίτια, μοιράστηκαν μαζί τους, τους χώρους διαμονής και τις περιορισμένες τροφές εξαιτίας της Κατοχής, χωρίς να ζητήσουν απολύτως κανένα αντάλλαγμα.

Είναι σημαντικό ότι δεν προέκυψε κανένα απολύτως πρόβλημα συμβίωσης και συγκατοίκησης μέχρι που έληξε ο πόλεμος και εγκατέλειψαν το Μαστρογιάννη. Αντίθετα μάλιστα, οι Εβραίοι, αναγνωρίζοντας την ανιδιοτελή φιλοξενία που τύγχαναν απ' τους «Μαστρογιαννίτες», μικροί μεγάλοι, προσπαθούσαν να είναι χρήσιμοι όσο μπορούσαν στις αγροτικές εργασίες τους, καίτοι κάτοικοι των πόλεων δεν είχαν καμιά εξοικείωση με τις αγροτικές απασχολήσεις. Αλλά «ανάγκη και θεοί πείθονται»!

Όμως και οι κάτοικοι του χω-

ριού επωφελήθηκαν από τις εμπειρίες των Εβραίων και τις γνώσεις τους πάνω σε θέματα υγείας και θεραπευτικές πρακτικές αγωγές. Έχω δε εγώ μια προσωπική εμπειρία απ' την συνεύρεση των Εβραίων με εμάς στο Μαστρογιάννη. Είχα αρρωστήσει μικρό παιδί τότε και ο πυρετός μου άγγιζε τους 42 βαθμούς χωρίς καμιά ένδειξη υποχώρησης. Αντιπυρετικά φάρμακα στο χωριό δεν υπήρχαν και ο πλησιέστερος γιατρός απείχε τουλάχιστον 25 χιλιόμετρα.

Το έμαθε η κυρία Ρόζα, η Εβραία «νοσοκόμα» και προσέτρεξε. Ζήτησε μια σκάφη με χλιαρό νερό και μ' έβαλε μέσα. Μετά από μισή ώρα ο πυρετός κατέρχονταν ραγδαία. Ο κίνδυνος είχε περάσει οριστικά. Τέτοια περιστατικά αμοιβαίας αλληλοβοήθειας από δύο διάφορους κόσμους που τους ένωσε η φρίκη του πολέμου, οι κάτοικοι του χωριού μου έχουν πολλά να διηγηθούν. Περιστατικά επίσης που οδήγησαν του Εβραίου να μάθουν να επιβιώνουν σ' ένα αγροτικό περιβάλλον, που μέχρι τότε δεν ήξεραν. Περιστατικά καλλιέργειας της γης, η οποία ανταποκρίνονταν με την παραγωγή καρπών που η συγκομιδή τους έσωζε από το φάσμα της πείνας τους καλούς φιλοξενούμενους.

Ήταν Οκτώβρης του 1981, όταν εκλέχτηκα για πρώτη φορά βουλευτής Καρδίτσας. Στο πολιτικό μου γραφείο μ' επισκέφτηκε μια αντιπροσωπεία απ' τους εναπομεινάντες ισραηλίτες του Νομού, για να με συχαρούν. Μου έσφισαν το χέρι με ιδιαίτερη θερμότητα λέγοντας: «Δεν ξεχνούμε ποτέ τη βοήθεια που μας έδωσαν οι γονείς σας και όλοι οι κάτοικοι του Μαστρογιάννη στα δύσκολα χρόνια της Κατοχής, όταν η Γκεστάπο έψαχνε να μας βρει.

Κύριε Διευθυντά,

Έλαβα σήμερα το θαυμάσιο αφιέρωμα (τεύχος 201), στο «Ολοκαύτωμα των Εβραίων της Ελλάδος» και έννοιωσα βαθιά συγκίνηση. Από μέρους των κατοίκων της

ιδιαίτερης πατρίδας μου, του χωριού «Μαστρογιάννη» σας ευχαριστούμε που κάνετε αναφορά στη βοήθεια τους, στους Εβραίους που κατέφυγαν εκεί κατά την Κατοχή για να σωθούν. Ίσως θα είναι μια καλή ιδέα να οργανώσουμε εκεί στο Μαστρογιάννη ή και στην Καρδίτσα μια εκδήλωση τιμής και μνήμης σ' εκείνους που μέσα από τις δύσκολες τότε εποχές, μας διδάσκουν σήμερα τι σημαίνει ανθρωπιά και αλληλεγγύη».

Απάντηση στον «Αδέσμευτο Τύπο»

Η Ισραηλιτική Κοινότητα Θεσσαλονίκης (με τις υπογραφές των κ. Δ. Σαλιτιά και Ισ. Αντζέλ, προέδρου και γεν. γραμματέα αντίστοιχα) απέστειλε προς τον διευθυντή της εφημερίδας «Αδέσμευτος Τύπος» την παρακάτω απάντηση σε δημοσίευσμά της. Αναδημοσιεύουμε την απάντησή λόγω του ευρύτερου ενδιαφέροντος των περιεχομένων στοιχείων:

«Στο φύλλο της 3/6/2006, στη στήλη του κυρίου Γ. Φωτιάδη «Λόγοι ... Αντίλογοι» μεταξύ άλλων γράφηκε «... Γ' αυτό έχουν "φαγωθεί" τελευταία οι διάφοροι ανθέλληες και πράκτορες του διεθνούς Σιωνισμού να εκδίδουν βιβλία και να λένε κάθε τόσο ότι οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης ήταν τόσες χιλιάδες, ήταν περισσότεροι από τους Έλληνες το 1912 όταν απελευθερώθηκαν από τον τουρκικό ζυγό! Έχουν εμπνευστεί και χιλιάδες άλλα όπως ότι οι Συναγωγές στη Θεσσαλονίκη ήταν 32, αλλά και πολλά άλλα τερατώδη ψέματα, ότι «οι Γερμανοί σκότωσαν 10.000 Εβραίοπουλα στη Θεσσαλονίκη...» κ.λ.π. Τώρα που βρέθηκαν τόσα παιδάκια άσε αυτό είναι άλλη ιστορία!...»

Τα όσα γράφει στη στήλη του ο κ. Φωτιάδης εκτός από προσβλητικά στη μνήμη των 50.000 αδελφών μας Εβραίων της Θεσσαλονίκης, που χάθηκαν στο Ολοκαύτωμα, είναι ιστορικά αβάσιμα και σας παραθέτουμε τα στοιχεία που το αποδεικνύουν.

Στο βιβλίο της ιστορικού Δρ. Ρένας Μόλχο, *Οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης 1856 - 1919, Μια Ιδιαίτερη Κοινότητα*, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα (2001), τεκμηριωμένο και πρωτότυπο επιστημονικό έργο, το οποίο βραβεύθηκε από την Ακαδη-

μία Αθηνών, υπάρχει κεφάλαιο που αναλύει τη δημογραφική σύνθεση της Θεσσαλονίκης στις αρχές του αιώνα ως το 1919.

Στο ίδιο βιβλίο της κ. Ρ. Μόλχο, αλλά και σε πολλά ακόμη σημαντικά έργα όπως των: Μικαέλ Μόλχο και Ιωσήφ Νεχαμά, μτφ. Γεωργίου Ζωγραφάκη, *In Memoriam - Αφιέρωμα εις μνήμην των Ισραηλιτών θυμάτων του Ναζισμού εν Ελλάδι*, Ισραηλιτική Κοινότητα Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, (1976), καθώς επίσης και στο πρόσφατο του Mark Mazower, *Salonica, City of Ghosts, Christians, Muslims and Jews 1430-1950*, Harper Collins Publishers, Λονδίνο (2004), περιλαμβάνονται στοιχεία που αποδεικνύουν ότι οι συναγωγές στη Θεσσαλονίκη πριν την πυρκαγιά του 1917 ξεπερνούσαν τις 30.

Όσον αφορά το «τερατώδες ψέμα» όπως αναφέρει ο κ. Φωτιάδης ότι δηλαδή θανατώθηκαν 10.000 Εβραίοπουλα από τη Θεσσαλονίκη στο Ολοκαύτωμα, υπάρχουν αδιάσειστα στοιχεία που τεκμηριώνουν αυτό το γεγονός. Αφενός στα αρχεία του Δήμου Θεσσαλονίκης, προσिता σε όλους τους ενδιαφερομένους, σύμφωνα με τη διακεκριμένη ιστορικό Δρ. Ρένα Μόλχο, υπάρχουν οι διαγραφές των παιδιών όπως και όλων των δολοφονηθέντων θεσσαλονικέων Εβραίων από τα Δημοτολόγια το 1943. Μετά τις εκποτίσεις των Εβραίων της Θεσσαλονίκης, στα Γερμανικά αρχεία φυλάσσονται τα εισιτήρια που εκδόθηκαν από τους Ελληνικούς Σιδηροδρόμους για την επιβίβαση των εκποτισθέντων στα τρένα για τα στρατόπεδα εξοντώσεως στη Πολωνία. Επιπλέον, από στατιστικά στοιχεία τις εποχές εκείνης γνωρίζουμε ότι τα παιδιά και οι έφηβοι ως 16 ετών, αντιπροσώπευαν το 20% του πληθυσμού, οπότε σε σύνολο 50.000 Εβραίων της Θεσσαλονίκης, 10.000 ήταν τα παιδιά.

Θεωρούμε ότι ένα ιστορικό γεγονός σαν την εβραϊκή γενοκτονία, δηλαδή το «Ολοκαύτωμα», πρέπει να αντιμετωπίζεται πάντα με σεβασμό και με ιερή σοβαρότητα. Ως εκ τούτου ιστορικά αβάσιμα δημοσιεύματα πλήττουν όχι μόνο το κύρος του συγγραφέα των αλλά πολύ περισσότερο την εγκυρότητα του εντύπου, στο οποίο δημοσιεύονται.

Εκφράζουμε τη βαθιά μας θλίψη».

“CHRONIKA”

Edition of the Central Board of Jewish Communities in Greece

36, Voulis str., 105 57 Athens , Greece, Tel.: ++30-210-32 44 315, fax: ++30-210-33 13 852

e-mail: hhkis@ath.forthnet.gr Web site: www.kis.gr

Summary of Contents of Issue 204, vol. 29

July - August 2006

✓ The subject of the main article is “**The Poor in Spirit Anti-Semites**”. It describes that due to the screening of the movie “Da Vinci Code”, which they ascribed to the Jews, it is once again proved that those with a systematic anti-Semitic attitude cannot live without dealing with enemies and criminals.

✓ “Weak link in the chain of anti-Semitism” is the title of the article written by Professor Marios Begzos. He refers to the ancient founding “**Judas’ Gospel**” and he proves that this writing stimulated the anti-Semitic spirit once again.

✓ Mr. Sabetai Matsas’ introduction in the International Conference of Science and Culture was titled “**Science and Religion**”. Mr. Matsas examines Western Civilization from the time of Maimonides to the modern days in order to point out that harmonization of the demands of Life with Knowledge and the truth requires a universal Polity of Justice and Freedom.

✓ In her book titled “**Corfu and Zante in the cyclone of anti-Semitism**”, Mrs. Eftyhia Liata examines the tragic anti-Semitic events in Corfu (Ionian Islands) due to the infamous “Blood Libel” of 1891. We publish the introduction of the book.

✓ On 21 June 2006, after an initiative taken by the Greek Embassy in the U.S. the edition of the Central Board of Jewish Communities in Greece “**The Holocaust of the Greek Jewry**” was presented in a hall of the American Senate at the Capitol. During the event, the following gave a speech: Senator Paul Sarbanes, Congresswoman Shelley Berkley, the President of the Central Board of Jewish Communities in Greece Mr. Moses Constantinis, the Director of the American Jewish Committee Mr. Barry Jacobs, the President of the Pan- Macedonian Association in the U.S. Mr. Panayiotis Spiliakos, whose father was honoured as a “Righteous Among the Nations” and Mr. R. Ben-Venister, whose family originates from Thessaloniki. Finally, the Ambassador of Greece to the U.S. Mr. A. Mallias read special messages sent by the Greek Foreign Minister Mrs. Dora Bakoyianni and the Greek Minister of National Education and Religion Mrs. Marietta Yiannakou.

✓ On the occasion of the Memorial Day of Greek Jewish Martyrs and Heroes of the Holocaust 2006, the Min-

istry of National Education and Religion proclaimed an **essay contest** on the subject “Greek Jews and the meaning of the memory of the Holocaust” for the students of all senior High Schools in the country. The prizes to the top five students were awarded in a special ceremony. We publish the essay of Iakovos Armenis who won the first prize.

✓ A book presentation follows.

✓ We finally publish **letters to the editor**: In his letter, the lawyer Mr. Sefis Anastasakos, describes how, in October 1943, when he himself was still a boy, he saw 120 persecuted Jews arriving in the village Mastroyianni of Karditsa (Thessaly), and were taken care of by the inhabitants of the village. We also publish a letter sent by the Jewish Community of Thessaloniki to a Greek newspaper in reply to its statement regarding the number of Jews of Thessaloniki who were victims of the Holocaust.

Translated from Greek by: Rebecca S. Camhi

Front cover: *Old engraving from Corfu. In this issue we publish a relevant article on the Jews of the island.*

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ:

ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ - ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ:

Ο Πρόεδρος του Κ.Ι.Σ. ΜΩΪΣΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΗΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΓΡΑΦΕΙΩΝ:

Βουλής 36 • 105 57 ΑΘΗΝΑ Τηλ. 210 - 32.44.315-8

E-mail: hhkis@ath.forthnet. gr

Internet site: <http://www.kis.gr>

Κωδικός εντύπου: 3502

Τα ευυπόγραφα άρθρα εκφράζουν
τις απόψεις των συγγραφέων τους.

ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:

Μιχάλης Κύρκος, Υψηλάντου 25 Αθήνα, τηλ.: 210 - 72 18 421

Διανέμεται Δωρεάν

EuroLine

SPOT JWT

...η μόνη απαραίτητη

Αποκτήστε σήμερα τη μοναδική πιστωτική κάρτα που υπερκαλύπτει κάθε σας ανάγκη προσφέροντάς σας: μετρητά έως €15.000 χωρίς έξοδα ανάληψης, υψηλά πιστωτικά όρια για αγορές, άτοκες δόσεις, και ελάχιστη καταβολή μόνο 2%.

EuroLine, έχει όλα όσα χρειάζονται... για να σας γίνει απαραίτητη!

 210-95 55 555